

SPIS TREŚCI

Wstęp	s. 2
1. Podstawa prawna i cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 3
2. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce	s. 4
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	s. 8
3.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego w ustaleniach międzynarodowych	s. 9
3.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	s. 9
3.3. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami w dokumentach samorządu województwa zachodniopomorskiego.....	s. 10
3.4. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami w dokumentach powiatu Gryfice	s. 15
4. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami w świetle dokumentów uchwalonych przez Radę Miejską w Trzebiatowie	s. 17
5. Charakterystyka krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy Trzebiatów	s. 20
5.1. Rys historyczny	s. 21
5.2. Zasadnicze cechy krajobrazu kulturowego gminy Trzebiatów	s. 25
5.2.1. Miasto Trzebiatów	s. 26
5.2.2. Wsie trzebiatowskie	s. 29
5.2.3. Zabytki ruchome	s. 31
5.2.4. Zabytki archeologiczne	s. 32
5.2.5. Wartości niematerialne	s. 32
6. Ochrona krajobrazu i dziedzictwa kulturowego Gminy Trzebiatów ustanowiona prawnie	s. 33
6.1. Rejestr zabytków	s. 33
6.2. Ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ...	s. 34
6.3. Gminna ewidencja zabytków	s. 35
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy - analiza szans i zagrożeń	s. 35
8. Cele i zadania programu opieki nad zabytkami gminy Trzebiatów	s. 38
8.1. Cele perspektywiczne	s. 38
8.2. Cele perspektywiczne – cele operacyjne - zadania – propozycje zadań do realizacji w latach 2009- 2013	s. 40
9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami gminy	s. 49
10. Kryteria oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 50
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 50
Załącznik nr 1 – obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych	s. 55

WSTĘP

Podstawowym zadaniem gminnych programów opieki nad zabytkami jest określenie kierunków działań i zadań służących poprawie kondycji dziedzictwa kulturowego - zarówno stanu zachowania zabytków, jak i udziału zabytków w kształtowaniu rozwoju i wizerunku gminy.

Programy opieki nad zabytkami służyć mogą rozwojowi gminy poprzez określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych.

Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego gminy Trzebiatów poprzez określenie podstawowych uwarunkowań oraz rozwiązań, które temu służą.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Dokument pn. Program Opieki nad Zabytkami gminy Trzebiatów na lata 2009 – 2013 opracowano w oparciu o odpowiednie przepisy, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Miejską w Trzebiatowie, krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty typu strategicznego, materiały i dokumentacje z zasobu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie oraz wiedzę i doświadczenie autorów.

Na wstępie opracowania przedstawiono obszerną informację nt. aktów prawa polskiego oraz europejskiego ustanawiających i regulujących zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Odrębną część poświęcono charakterystyce krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy, które są przedmiotem Programu Opieki.

Gminna polityka w zakresie opieki nad zabytkami powinna być spójna ze strategiami rozwoju województwa i powiatu. Z tego względu omówiono (w zarysie) strategiczne dokumenty wojewódzkie, powiatowe i gminne, zwracając uwagę na założenia programowe dotyczące ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego rewitalizacji i rewaloryzacji, służące procesom rozwojowym. Szczególnie istotnym dokumentem w tym zakresie jest Program Opieki nad zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008-2012.

W przygotowaniu niniejszego programu korzystano z „Poradnika metodycznego – gminny program opieki nad zabytkami” opracowanego przez Zespół powołany przez Dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie w 2008 roku.

1. PODSTAWA PRAWNA I CELE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Przygotowanie i realizacja programu opieki nad zabytkami, będącego istotnym instrumentem opieki nad zabytkami i ochrony zabytków, należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego, nałożonych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o opiece nad zabytkami i ochronie zabytków (art. 84 - 87, Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.), w której określono tryb sporządzenia oraz cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

- Gminny program sporządza burmistrz .
- Gminny program opieki nad zabytkami sporządza się na okres 4 lat.
- Programy gminne przyjmowane są uchwałą Rady Gminy.
- Przed uchwaleniem Program przedstawia się Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków do zaopiniowania.
- Burmistrz obowiązany jest do sporządzania, co 2 lata sprawozdania z realizacji Programu.
- Uchwalony program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

• Cele gminnego programu opieki nad zabytkami zdefiniowano w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w której stwierdza się, że programy opieki mają na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych (wojewódzkich, powiatowych, gminnych) wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Podsumowując - podstawowym celem sporządzania i realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie władania samorządu, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym, oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek Państwa i każdego obywatela (*art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP*).

Podstawowym aktem prawa regulującym ochronę i opiekę nad zabytkami jest **ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz.U. 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) wraz z aktami wykonawczymi¹, w której określono przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Przedmiotem ochrony i opieki jest zabytek, którego definicja według art. 3 ustawy brzmi:

- nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związana z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, posiadających cechy j.w.
- zabytek ruchomy – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, posiadających cechy j.w.
- zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej

---

1

1. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. u. z 2005 r. Nr 112 poz. 940)
2. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 28 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz.U. z 2005 r. Nr 24 poz. 200)
3. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2004 r. Nr 212 poz. 2153)
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych. (Dz.U. z 2004 r. Nr 150 poz. 1579)
5. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2004 r. Nr 124 poz. 1305)
6. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. z 2004 r. Nr 124 poz. 1302)
7. Rozporządzenie ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz.U. z 2004 r. Nr 84 poz. 798)
8. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. z 2004 r. Nr 75 poz. 706)
9. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. z 2004 r. Nr 71 poz. 650)
10. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. z 2004 r. Nr 30 poz. 259)

zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

- historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- otoczenie zabytku - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Przedmiot ochrony doprecyzowany został w art. 6 ust.1 ustawy, który wskazuje że opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące, w szczególności:
    - krajobrazami kulturowymi,
    - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
    - dziełami architektury i budownictwa,
    - dziełami budownictwa obronnego,
    - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
    - cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
    - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
  - zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
  - zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
- Ochronie mogą podlegać także zabytki niematerialne - nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków są (art. 7 ustawy):

- 1) wpis do rejestru zabytków²;
- 2) uznanie za pomnik historii³;
- 3) utworzenie parku kulturowego⁴;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

² Rejestr zabytków prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.

³ art. 15 uooz - na mocy rozporządzenia Prezydenta RP.

⁴ art. 17 uooz - Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków (decyzje o wpisie podejmowana są z urzędu lub na wniosek posiadacza zabytku).

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania z odpowiednimi zapisami dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Zasady ochrony zabytku określa art. 4 ustawy

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków poprzez odpowiednie zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza wg art. 5

polega, w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Według art. 18 ustawy w strategiach rozwoju, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz planach zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

W dokumentach strategicznych i planistycznych, województwa, powiatu, gminy:

- uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- ustala przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami,
- określa rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków,
- zapewnia ochronę zabytków przy realizacji inwestycji,
- ustala rozwiązania mające na celu przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu.

Art. 19. 1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w m.p.z.p. uwzględnia się w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia;
- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- parków kulturowych;
- ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;

- strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy, nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy. Art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy określa zadania własne gminy: „zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy”. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych,
- zieleni gminnej i zadrzewień,
- cmentarzy gminnych,
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- promocji gminy.

Nie bez powodu wymieniono wyżej wszystkie zadania gminy. Kolejne z nich mogą, bowiem być związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem kulturowym. W gminie Trzebiatów często nie sposób pominąć zabytków w sprawach dot. budownictwa mieszkaniowego (zabytkowe kamienice), przy rozwiązywaniu problemów dotyczących utrzymania dróg i mostów (zabytkowe mosty i oryginalne kamienne nawierzchnie ulic i dróg) oraz organizacji ruchu drogowego (wyprowadzenie ruchu tranzytowego z obszaru staromiejskiego), czy też zieleni gminnej i zadrzewień (obsadzenia traktów, zieleni cmentarzy) lub promocji gminy.

Uregulowanie prawne dotyczące zabytków znajdują się także w:

- ✓ ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.) z aktami wykonawczymi,
- ✓ ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.),
- ✓ ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150) z aktami wykonawczymi, z której wynika obowiązek wykonania opracowania ekofizjograficznego do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art. 72 ust. 4 i 5) z uwzględnieniem walorów zabytkowych,
- ✓ ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880), uwzględnia się w niej ochronę krajobrazów (zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu), a wśród walorów chronionych wymienia wartości kulturowe. Jedną z form

ochrony wg tejże ustawy są parki krajobrazowe - obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe,

- ✓ ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.),
- ✓ ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001 Nr 13, poz. 123),
- ✓ ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.),

ustawie z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na mocy, której ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY TRZEBIATÓW

3. 1. Ochrona dziedzictwa kulturowego w ustaleniach międzynarodowych

Najistotniejsze dla dziedzictwa kulturowego ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę to:

- **Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu** (Dz.U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik) - zobowiązuje do: ustanowienia „skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki”; uprawiania polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego; podejmowania środki prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji tego dziedzictwa.
- **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) – 16 stycznia 1992 r. - La Valetta** (Dz.U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564) dotycząca dziedzictwa archeologicznego, które stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie ewidencji archeologicznego dziedzictwa, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania, zapewnienia finansowego wsparcia dla badań archeologicznych od władz państwowych, regionalnych i gminnych.
- **Europejska konwencja krajobrazowa – 22 października 2000 r. – Florencja** (Dz.U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98) zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu (który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego) ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu. W konwencji tej zwrócono uwagę na współpracę transgraniczną (na szczeblu regionalnym i lokalnym) służącą przygotowaniu i wdrażaniu wspólnych programów dotyczących krajobrazu (krajobrazy transgraniczne).

Ustanowiono Nagrodę Krajobrazową Rady Europy - wyróżnienie przyznawane organom lokalnym i regionalnym, które wykażą się skutecznymi i znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie ochrony, gospodarki lub planowania krajobrazu.

- **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.** (Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585). Celami konwencji są m.in.: ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego; tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści; promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej; potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów. Za zasady uznano: komplementarność ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju - z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, kulturowe aspekty rozwoju są równie istotne jak jego aspekty ekonomiczne. Ochrona, promowanie i zachowanie różnorodności kulturowej są podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.

3.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

- **Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015** (uchwała RM z 29.XI.2006 r.)

W dokumencie tym, pomimo oczywistego znacznego stopnia ogólnikowości, środowisko kulturowe (jego ochrona i właściwe użytkowanie) znajduje miejsce zarówno w uwarunkowaniach i przesłankach rozwoju kraju, jak i przy określaniu priorytetów. Podkreślono, że „walory środowiska naturalnego w połączeniu ze znacznym potencjałem kulturowym oraz korzystnym położeniem w środku kontynentu na skrzyżowaniu ważnych dróg europejskich czynią z naszego kraju atrakcyjne miejsce do zwiedzania i wypoczynku. Dla wielu słabiej uprzemysłowionych, atrakcyjnych środowiskowo regionów Polski, turystyka stanowi podstawową szansę rozwoju.”

W priorytecie 1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, zakłada się podejmowanie działań na rzecz znaczącego ograniczenia przestrzeni trwale zagospodarowanej, zwłaszcza w obszarach cennych przyrodniczo i kulturowo.

W priorytecie 2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej – „równolegle z budową nowych obiektów kultury będą rozwijane działania nakierowane na zachowanie, ochronę i rewitalizację materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez renowację, konserwację, adaptację obiektów zabytkowych dla celów kulturowych i turystycznych, a także wdrożenie systemu monitoringu i zabezpieczenia tych obiektów”.

Także w zadaniach służących realizacji innych priorytetów wskazuje się na zabytki, jako potencjał i jednocześnie dobro wymagające nakładów na właściwe utrzymanie.

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-13 z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020** (przyjęta przez RM w 2005 r.)

Ochrona i rewaloryzacja zabytków została uznana za jeden z podstawowych celów strategicznych, a za cele cząstkowe uznano m.in.:

- kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na funkcje kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych,
- podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

W uzupełnieniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 wprowadzono programy wdrożeniowe jako system realizacyjny NSRK, powiązane z finansowaniem działalności kulturalnej ze środkami znajdującymi się w dyspozycji Ministra Kultury. Dla działań związanych z opieką nad zabytkami powołano program wdrożeniowy: **Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”** z priorytetami :

1. rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych,
2. rozwój instytucji muzealnych,
3. ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju,
4. ochrona zabytków archeologicznych,
5. tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego,
6. ochrona zabytkowych cmentarzy.

Celem programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, gdzie celami częściowymi są:

- a) poprawa stanu zachowania zabytków;
- b) zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego);
- c) kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne;
- d) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenia zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- e) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- f) zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego.

3.3. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

- **Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020**

(przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą Nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005 r.)

W SRWZ, w diagnozie stanu województwa przedstawiono charakterystykę krajobrazu kulturowego ze wskazaniem najcenniejszych zespołów zabytków oraz identyfikację kluczowych problemów, do których zaliczono:

- zły stan zabytków,
- zbyt małe nakłady na rewitalizację i renowację zasobów środowiska kulturowego,
- słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska kulturowego,

- problemy rozwojowe na obszarach założeń staromiejskich,
- brak środków i mechanizmów wsparcia rewitalizacji starej zabudowy mieszkaniowej, zabudowy przemysłowej i powojennej.

Charakteryzując w SRWZ stan i możliwości rozwoju turystyki stwierdzono duże potencjalne możliwości turystyki, której sprzyjają m.in. zabytki architektury i obiekty świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym regionu. Jednak w analizie SWOT zwrócono uwagę na niski poziom mechanizmów wsparcia rozwoju kultury i dziedzictwa kulturowego, małe wydatki jednostek samorządu terytorialnego na ochronę dziedzictwa kulturowego, słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska naturalnego i kulturowego.

Wśród sześciu zdefiniowanych w SRWZ celów strategicznych problematyka ochrony zabytków i opieki nad zabytkami została wskazana w:

- ✓ celu nr 1: Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania (w zadaniu – rozwój i promocja produktów turystycznych),
- ✓ celu nr 3: Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu (w zadaniu - Rozwój małych miast, rewitalizacja i rozwój obszarów wiejskich),
- ✓ celu nr 4: Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka rolna (w zadaniu nr 4 - Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych)
- ✓ celu nr 6: Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu (w działaniu - Wzmacnianie tożsamości społeczności lokalnej i Wspieranie działań aktywizujących rynek pracy).

W dokumencie uzupełniającym SRWZ p.t. „**Priorytety Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego**” wysoko oceniono rozwój kulturalny i znaczenie sztuki w kondycji społeczności lokalnej oraz znaczenie dziedzictwa historycznego w budowie tożsamości społecznej. Także w priorytecie dotyczącym kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego wspomniano o zachowaniu wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego. Problematyka została rozwinięta w celach operacyjnych:

- ✓ Przeciwdziałanie degradacji przestrzeni przez nieskoordynowaną działalność inwestycyjną – priorytet 3:
- ✓ Ochrona krajobrazu naturalnego i kulturowego oraz priorytet nr 5:
- ✓ Dbłość o utrzymanie historycznego kształtu wartościowych zespołów urbanistycznych i architektonicznych.

Podobnie w celu operacyjnym „Racjonalizacja wykorzystania przestrzeni zagospodarowanej i przekształconej” jako pierwszy znalazł się priorytet: Rewaloryzacja i rewitalizacja centrów miejskich. W celu operacyjnym „Integracja społeczności regionu” jako priorytet nr 2 zapisano Badanie i dokumentowanie historii oraz teraźniejszości regionu.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego** (uchwała Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XXXII/334/02 z dnia 26 czerwca 2002 r.)

Jednym z ważniejszych elementów planu jest część dotycząca dziedzictwa kulturowego, opracowana na podstawie Studium Ochrony dóbr kultury i zabytkowego krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego, sporządzonego jako materiał analityczny i kierunkowy. Część ta zawiera analizę zagrożeń dla zabytków i zabytkowego krajobrazu, stanu ochrony środowiska kulturowego oraz ustalenia kierunkowe. Wskazano na potrzebę ochrony w planach zagospodarowania przestrzennego dziedzictwa tworzącego

walor lokalnych krajobrazów. Ustalono zalecenia do stosowania w planowaniu miejscowym, dotyczące zabytkowych elementów zagospodarowania. Ustalono system ochrony obszarowej środowiska kulturowego w postaci: rezerwatów kulturowych, parków kulturowych i obszarów kulturowych, mający na celu utrzymanie fizjonomii krajobrazu województwa. Wskazano na narzędzia planowania miejscowego w postaci stref ochrony konserwatorskiej i stref ingerencji konserwatorskiej. Dla większej liczby wartościowych struktur przestrzennych zaproponowano utworzenie Zespołów stref ochrony konserwatorskiej.

W celu ochrony krajobrazu zalecono wyłączenie z potencjalnej lokalizacji inwestycji o dużym wpływie na krajobraz, jak siłownie wiatrowe, obszary chronione ze względów kulturowych i przyrodniczych, panoramy i osie widokowe, dominanty przestrzenne oraz sylwetki historycznych układów osadniczych.

Zwrócono uwagę, na atrakcyjność turystyczną województwa podnoszą interesujące zabytki architektury i obiekty świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym regionu. Nie są one jednak należycie eksponowane, eksploatowane i promowane. Na terenach wiejskich duże znaczenie powinna mieć agroturystyka, traktowana nie tylko jako możliwość aktywizacji gospodarczej wsi, ale również jako jedna z popularnych form turystyki.

Do systemu ochrony obszarowej zachodniopomorskiego środowiska kulturowego z terenu gminy Trzebiatów wytypowano:

- Trzebusz – park kulturowy,
- Trzebiatów – obszar kulturowy
- Dolina Regi – obszar kulturowy.

• **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008 – 2012** (przyjęty uchwałą Nr XX/197/08 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 czerwca 2008 r.)

Na podstawie szczegółowej charakterystyki dziedzictwa kulturowego regionu zachodniopomorskiego oraz diagnozy stanu zachowania tegoż dziedzictwa określono cele i zadania, których realizacja powinna służyć zachowaniu, eksponowaniu i zahamować procesów degradacji środowiska kulturowego.

Za najistotniejsze cele perspektywiczne uznano:

- utrzymanie zabytków budujących krajobraz regionu,
- funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa,
- kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń.

Służące w/w cele perspektywiczne to m.in.:

- integracja opieki nad zabytkami z ochroną przyrody,
- poprawa materialnego stanu zasobów dziedzictwa kulturowego,
- stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- edukacja regionalna,
- promocja walorów kulturowych regionu.

Cele i zadania do realizacji w ramach programu opieki nad zabytkami gminy Trzebiatów wynikające z wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami:

Cele ochrony

Celami ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego na terenie gminy są:

1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego, w tym:
  - układu i reliktyw osadnictwa prahistorycznego i średniowiecznego (stanowisk archeologicznych),
  - średniowiecznej i nowożytnej struktury osadniczej,
  - historycznych nawarstwień i przekształceń cywilizacyjno-kulturowych,
  - niematerialnych wartości historycznych i społecznych.
2. Zachowanie i kształtowanie wartościowego środowiska antropogenicznego i zapewnienie jego trwałego użytkowania poprzez:
  - ochronę prawno-konserwatorską zabytków archeologicznych,
  - ochronę prawno-konserwatorską osadniczych układów przestrzennych,
  - ochronę prawno-konserwatorską zabytków budownictwa, techniki i zieleni zabytkowej,
  - ochronę prawno-administracyjną lokalnych form zagospodarowania terenu,
  - kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania terenu z poszanowaniem tradycji i wykorzystaniem wzorców regionalnych,
  - utrzymanie podstawowej funkcji terenu, determinujących fizjonomię krajobrazu poszczególnych miejscowości,
  - zachowanie w formie naturalnej cieków, stawów i terenów bagiennych w granicach miejscowości,
  - zachowanie krawędzi leśnych zamykających obszary otwarte jako otoczenia miejscowości,
  - zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych, utrzymanie ich roli w krajobrazie,
  - zahamowanie niekorzystnych procesów degradujących krajobraz, powstałych poprzez ugorowanie terenów rolnych, wycinanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych, intensywne pozyskiwanie kruszyw, obudowy brzegów jezior obiektami turystycznymi, prowadzenie zrębów zupełnych w dolinach rzecznych, na zboczach dolin, zboczach mis jeziornych, atrakcyjnych przyrodniczo ścian lasów i w innych istotnych form fizjonomii krajobrazu,
  - utrzymanie zabudowy w granicach historycznych układów przestrzennych wsi, z kontynuacją zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu,
  - zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym zabytków oraz innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości,
  - wypełnienie ubytków tradycyjnej niwy siedliskowej,
  - przeciwdziałanie chaotycznej parcelacji terenu,
  - utrzymanie ekspozycji układów przestrzennych,
  - utrzymanie i nie ograniczanie ekspozycji układów komponowanej zieleni parków, cmentarzy i obsadzeń przydrożnych i śródpolnych,
  - utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci dróg,

- utrzymanie charakterystycznych przekrojów, nawierzchni i rodzaju obsadzeń istniejącego układu dróg,
- zapobieganie powstawaniu ubytków w zabudowie i tworzenie warunków do ich ponownej zabudowy, • utrzymanie i eksponowanie zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego,
- kształtowanie walorów estetycznych nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno-turystycznej i produkcyjnej poprzez nawiązywanie do tradycji i wartości regionalnych, w zakresie określania formy architektonicznej i materiałów budowlanych,
- przeciwdziałanie „zaśmiecaniu” krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (tymczasowych pawilonów usługowych, baraków, budek kempingowych, agresywnych form reklamy) i rozwiązaniami technicznymi (naziemne sieci inżynieryjne, wieże anten telekomunikacyjnych),
- dopuszczanie lokalizacji farm wiatraków energetycznych jedynie na obszarach krajobrazu cywilizacyjnego (w sąsiedztwie napowietrznych sieci wysokiego napięcia oraz podobnych) z wyłączeniem terenów o walorach kulturowych i krajobrazowych określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (aktualizacji),
- ochronę przed dewastacją zabytków archeologicznych – ustalanie ochrony w planach miejscowych,
- utrzymanie i eksponowanie grodzisk posiadających charakterystyczną formę krajobrazową,
- opracowanie materiałów pomocniczych do nauczania i propagowania historii i tradycji regionu,
- umieszczanie na zabytkach znaków informacyjnych.

Formy ochrony wartości kulturowych

Ochrona winna być realizowana poprzez:

- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustalających, po weryfikacji, wskazane w studium granice stref ochrony konserwatorskiej i zawierające odpowiednie ustalenia dla działań w tych strefach,
- sporządzanie programów opieki nad zabytkami,
- podejmowanie uchwał określających zobowiązania właścicieli obiektów zabytkowych do opieki nad zabytkami zgodnie z gminnym programem opieki nad zabytkami,
- współpracę ze specjalistami kształtowania krajobrazu i zabytkoznawcami przy sporządzaniu strategii i programów rozwoju gminy oraz przy realizacji polityki przestrzennej określonej w studium,
- utrzymywanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym budynków i budowli zabytkowych stanowiących własność gminy,
- utrzymywanie i uzupełnianie obsadzeń alejowych dróg publicznych, porządkowanie i utrzymywanie historycznych nekropolii (w tym nieczynnych),
- oznaczenie i ochronę grodzisk stanowiących zabytki archeologiczne,
- udzielanie pomocy prawnej i materialnej w utrzymaniu i remontach zabytkowych obiektów publicznych i prywatnych.

• **Strategia Rozwoju Turystyki w województwie zachodniopomorskim do roku 2015**
(przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa nr XVI/147/2000 z 23.10.2000 r.)

W Strategii Rozwoju Turystyki przyjęto, że dziedzictwo kulturowe jest jednym z głównych generatorów rozwoju turystyki. W SRT określono cele i działania, których realizacja może być także uwzględniona w Programie opieki nad zabytkami gminy Trzebiatów.

Takim wspólnymi celami mogą być:

- ✓ budowa i rozwój kompleksowych markowych produktów turystycznych wokół typów turystyki” i działanie z nim związane: „Budowa i rozwój produktów markowych turystyki miejskiej i kulturowej”;
- ✓ rozwój infrastruktury szlaków historycznych i tematycznych, w tym oznakowanie tras przebiegu oraz atrakcji znajdujących się na szlakach, budowa parkingów i toalet dla odwiedzających, poprawa dojazdu do atrakcji znajdujących się na szlaku;
- ✓ budowa i modernizacja centrów informacji turystycznej;
- ✓ renowacja obiektów zabytkowych;
- ✓ renowacja i turystyczne zagospodarowanie zabytkowych rynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach;
- ✓ renowacja zabytkowych parków i kompleksów pałacowo – dworskich;
- ✓ restauracja zieleni miejskiej;
- ✓ „Rozwój edukacyjnej i integracyjnej funkcji turystyki w Regionie” w ramach działania - Edukacja dzieci i młodzieży wokół walorów turystycznych Regionu;
- ✓ kooperacja w zakresie wspólnego marketingu Regionu w ramach działania: Opracowanie zintegrowanego systemu promocji markowych produktów Województwa;
- ✓ usprawnienie systemu informacji turystycznej w ramach działania: Budowa zintegrowanego analogowego i cyfrowego systemu informacji turystycznej;
- ✓ kształtowanie środowiska w kontekście rozwoju przestrzeni turystycznej, w ramach działań: - innowacje na rzecz ekorozwoju w turystyce (m.in. wdrażanie inwestycji nawiązujących w technice budowania do tradycji regionalnej - budowa w konstrukcji ryglowej (szachulcowej); - rozwój sieci lądowych szlaków turystycznych - tworzenie projektów liniowych przekraczających obszary administracyjne gmin, powiatów i województwa. W ramach działania dopracowana zostanie infrastruktura istniejących szlaków takich jak: Szlak Hanzeatyckich Kupców, Szlak Cysterski, Szlak Joannitów, Szlak Templariuszy, Europejski Szlak Gotyku Ceglanego, Szlak Solny, Szlak Latarni Morskich, Szlak Pomników Przyrody i in.,
- ✓ wykorzystanie turystyczne terenów i obiektów powojennych i przemysłowych (do celów turystycznych można wykorzystać dawne fabryki, zakłady przemysłowe, magazyny, spichlerze).

3.4. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH POWIATU GRYFICE

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Gryfickiego na lata 2007-2013 (przyjęty przez Radę Powiatu Gryfickiego uchwałą Nr XIII/99/07 z dnia 29 listopada 2007 r.).

Plan (PRLPG) jest dokumentem o istotnym znaczeniu w rozwoju gmin powiatu gryfickiego przy pomocy środków unijnych. Plan zakłada inwestycje służące rozwiązaniu wielu istotnych problemów społeczno-gospodarczych dotyczących społeczności poszczególne gminy powiatu.

W ramach Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Gryfickiego wyróżniono następujące priorytety:

1. Lokalna sieć połączeń drogowych – poprawa dostępności komunikacyjnej miejscowości.
2. Infrastruktura turystyczna - podniesienie atrakcyjności turystycznej Powiatu poprzez stworzenia warunków do uprawiania aktywnej turystyki kwalifikowanej oraz rewitalizację atrakcyjnych turystycznie obiektów i obszarów.
3. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych - kompleksowy program remontów, przebudowy przestrzeni publicznej, rewaloryzacji i zabezpieczenia zabytków, a także rewitalizacji zabytkowych obiektów przemysłowych oraz powojkowych wraz z ich otoczeniem na wybranych obszarach Powiatu w powiązaniu z rozwojem gospodarczym i społecznym.
4. Infrastruktura sportowa - poprawa warunków amatorskiego uprawiania sportów zespołowych i promocja kultury fizycznej.
5. Infrastruktura edukacyjna - rozbudowa i modernizacja obiektów dydaktycznych mająca na celu podniesienie jakości nauczania.
6. Infrastruktura kulturalna - tworzenie świetlic oraz remonty i rozbudowa innych placówek kulturalnych w celu stworzenia alternatywnych możliwości spędzania wolnego czasu dla mieszkańców powiatu.
7. E-usługi i infrastruktura społeczeństwa informacyjnego – popularyzacja umiejętności posługiwania się technologiami internetowymi i ułatwienie dostępu do internetu oraz podniesienie efektywności funkcjonowania urzędów.
8. Zwiększenie dostępności i jakości usług publicznych (zaopatrzenie w gaz ziemny oraz gospodarka wodno- ściekowa i gospodarka odpadami).

W PRLPG założono realizację przyjętych priorytetów poprzez wdrożenie 139 zadań inwestycyjnych.

Wśród 19 inwestycji zgłoszonych przez Gminę Trzebiatów 6 łączący się bezpośrednio z ochroną dziedzictwa kulturowego:

- utworzenie szlaku krajoznawczo-turystycznego wzdłuż miejskich murów obronnych – etap I ul. Zielona (zabytek – mury obronne),
- rewaloryzacja parku miejskiego w Trzebiatowie (zabytek – park na Przedmieściu Gryfickim),
- remont i rewitalizacja oraz przebudowa i rozbudowa Domu Kultury (zabytek – budynek przy ul. Wojska Polskiego),
- zagospodarowanie Placu Zjednoczenia wraz z wymianą fontanny (zabytek – Stare Miasto),
- remont mostu „z delfinami” (zabytek – Most Dworcowy),
- rewitalizacja powiatowego szlaku kolejki wąskotorowej na trasie Trzebiatów – Niechorze (zabytek – kolej wąskotorowa).

Także zadania związane z budową infrastruktury turystycznej, jak: ścieżki rowerowe, szlak kajakowy i przystanie n/Rega, również wiążą się z dziedzictwem kulturowym, a w szczególności z kulturowym krajobrazem.

4. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W ŚWIELE DOKUMENTÓW UCHWALONYCH PRZEZ RADĘ MIEJSKĄ W TRZEBIATOWIE

• Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów⁵

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest podstawowym dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną gminy. Studium uwarunkowań nie jest aktem prawa miejscowego, jednak wprowadzenie przyjętych w nim zapisów do obiegu prawnego następuje poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ponieważ obowiązuje ustawowa zasada zgodności zasad zagospodarowania i zabudowy przyjętych w miejscowym planie z kierunkami wytyczonymi w studium. W związku z tym, ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów (przyjęte uchwałą Rady Miejskiej Nr L/504/02 z dnia 26 września 2002 r.) w częściach dotyczących dziedzictwa kulturowego i zabytków sporządzono wykorzystując specjalistyczne opracowania tematyczne.

W części dotyczącej uwarunkowań scharakteryzowano (na tle rozwoju historycznego) zabytkowe zasoby, w tym:

- relikty osadnictwa prehistorycznego (stanowiska archeologiczne),
- średniowieczną i nowożytną strukturę osadniczą (historyczne układy przestrzenne miasta i wsi),
- zabytki budownictwa, techniki, zieleni zabytkowej i nekropolie,
- tradycyjne formy zagospodarowania terenów wiejskich oraz budownictwo etnograficzne.

Wskazano obszary i obiekty posiadające walory zabytkowe, które powinny być chronione ustaleniami m.p.z.p., wytypowano obiekty kwalifikujące się do objęcia ochroną na mocy wpisu do rejestru zabytków.

W części dotyczącej kierunków określono zasady ochrony i kształtowania środowiska kulturowego oraz ustalono wytyczne do stosowania przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, służące zachowaniu wartości kulturowych oraz wytyczne do inwestowania w obrębie stanowisk archeologicznych i historycznych układów przestrzennych. Wskazano obszary, dla których obowiązuje sporządzenie planów zagospodarowania przestrzennego z uwagi na ich wybitne wartości kulturowe i krajobrazowe. Określono także wytyczne do kształtowania krajobrazu.

W studium ustalono szczegółowo wytyczne do zagospodarowania przestrzennego poszczególnych miejscowości gminy, uwzględniające pełne zachowanie, rewaloryzację i eksponowanie walorów krajobrazowych i kulturowych miasta Trzebiatów oraz terenów wiejskich (m.in. poprzez ochronę rozplanowania wsi wraz z zabudową, zielenią, historycznymi nawierzchniami brukowymi, wkomponowanie nowej zabudowy jako uzupełnienie zwartej zabudowy wsi).

W studium podkreślono konieczność tworzenia systemów ochrony obszarowej łączącej walory przyrodnicze i kulturowe. W granicach projektowanych obszarów:

⁵ Uchwałą Nr XIX/197/08 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 29 maja 2008 r. postanowiono przystąpić do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów w granicach administracyjnych gminy.

- Zespół Przyrodniczo - Krajobrazowy (ZPK) „Dolina Regi”
  - Nadmorski Park Krajobrazowy „Wybrzeże Trzebiatowskie” (PKr)
  - Obszar Chronionego Krajobrazu „Szczeciński Pas Nadmorski” (OChK),
- występują zabytkowe układy wiejskie, kościoły, park (Wlewo), cmentarze, współtworzące walor obszarów wytypowanych do ochrony na podstawie ustaw „przyrodniczych”.

Podsumowując – kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów zostały wytyczone po wnikliwej analizie uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, przyrodniczych i kulturowych. Środowisko kulturowe i przyrodnicze potraktowano, jako filary kształtowania rozwoju gminy.

Rada Miejska w Trzebiatowie podjęła uchwałę Nr XIX/197/08 z dnia 29 maja 2008 r. o przystąpieniu do sporządzania zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych gminy Trzebiatów. Ponieważ w obecnym studium zawarte zostały istotne dla dziedzictwa kulturowego ustalenia, zarówno w części uwarunkowań, jak i w części dotyczącej kierunków, należałoby je jedynie zaktualizować i potwierdzić w sporządzanej zmianie. Zmiany w zakresie zasobu zabytkowego mogą dotyczyć przede wszystkim stanowisk archeologicznych, których zasób w stosunku do ustaleń w obecnym studium, zwiększa się w wyniku badań i odkryć dokonanych w ostatnich latach, a dotyczących: miejscowości Kłódkowo i Białoboków. Koniecznym jest też uwzględnienie w ustalaniu ochrony stanowisk archeologicznych: wzgórza w Wyszku, na którym zachowały się relikty kościoła norbertanek.

- **Plan Rozwoju Lokalnego miasta i gminy Trzebiatów na lata 2005-2010** (przyjęty uchwałą Nr XXVII/273/04 z 30.12. 2004 r.)

Plan Rozwoju Lokalnego powstał jako dokument wspomagający zasadność i celowość aplikowania o dotacje z funduszy Unii Europejskiej. Celem Planu Rozwoju Lokalnego jest wyznaczenie długofalowych kierunków społeczno-gospodarczego rozwoju Gminy i sposobów ich realizacji.

Założono cele cząstkowe:

- budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i komunikacyjnej
- budowa i modernizacja infrastruktury społecznej
- zapewnienie właściwych warunków do rozwoju edukacji, turystyki, sportu i rekreacji.

Podkreślono w analizie SWOT atrakcyjność miasta Trzebiatów, wynikającą z zachowania historycznych obiektów. Niemniej jednak wartości zabytkowych nie zaliczono do walorów z punktu widzenia gospodarki. Za podstawę atrakcyjności turystycznej uznano nadmorskie położenie oraz czyste środowisko naturalne. Jako najbardziej istotną szansę rozwojową Trzebiatowa uznano korzystne położenie geograficzne i komunikacyjne w pasie komunikacji wzdłuż wybrzeża oraz walory przyrodnicze. Konsekwencją takiej waloryzacji warunków sprzyjających rozwojowi gminy jest ustalenie listy zadań do realizacji na lata 2005-2010, wśród których do zabytków odnoszą się:

- zagospodarowanie placu przy pałacu,
- rewitalizacja Starego Miasta w Trzebiatowie, oraz częściowo – rewitalizacja Jaromina.

Słabą stroną PRL jest brak analizy potencjału środowiska kulturowego całego obszaru gminy, także terenów wiejskich, których walory możliwe w aktywizacji gospodarczej, w tym turystycznej, wskazano w dalszej części niniejszego Programu opieki nad zabytkami gminy Trzebiatów.

- **Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Trzebiatowa** (uchwała Nr IX/77/07 z 28.06.2007 r.)

W dokumencie tym, bardzo istotnym dla zachowania i eksponowania wartości zabytkowych miasta przyjęło w dwa podstawowe cele strategiczne:

- rozwijanie turystycznej atrakcyjności w aspekcie gospodarczym,
- rozwój życia społecznego i kulturalnego i podnoszenie jakości życia mieszkańców.

Do realizacji tych celów przyjęto 32 projekty, ustalone na podstawie wnikliwej analizy tkanki przestrzenno-społecznej miasta. Każdy z projektów indywidualnie opracowano, ze wskazaniem celów, kosztów i podziałem zadań. Projekty dotyczą różnych aspektów funkcjonowania miasta: komunikacyjnych, przestrzenno-architektonicznych, społecznych, kulturalnych i gospodarczych.

LPRMT sporządzono z wykorzystaniem wielu opracowań przygotowanych m.in. przez instytucje i organa d.s. ochrony zabytków.

Projekty zaproponowane w Programie Rewitalizacji uwzględniono w budowie Programu opieki nad zabytkami gminy Trzebiatów.

- **Program Ochrony Środowiska Gminy Trzebiatów na lata 2004-2011**

Program ochrony środowiska stanowi podstawę działań Samorządu Gminy Trzebiatów w zakresie polityki ekologicznej i wytycznych dla programów branżowych (*m.in. programu opieki nad zabytkami*).

W programie ustalono cele i zadania własne Gminy Trzebiatów do realizacji na lata 2004-2011 wynikające z polityki ekologicznej przyjętej przez Powiat Gryficki.

Niektóre zadania i przedsięwzięcia przypisane poszczególnym celom mają bezpośredni związek z dziedzictwem kulturowym i wynikają z ustaleń innych dokumentów strategicznych (np.: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów, zmiana planu zagospodarowania przestrzennego Starego Miasta w Trzebiatowie, Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Gryfickiego), w tym:

- cel 4 - Poprawa jakości środowiska - przedsięwzięcia:
  - odbudowa parku miejskiego w Trzebiatowie,
  - likwidacja parkingu przy kościele,
  - zakaz lokalizacji obiektów uciążliwych w centrum miasta,
  - urządzenie terenów rekreacyjnych – zieleni parkowej wzdłuż rzeki Regi w Trzebiatowie,

- cel 7 - Racjonalne użytkowanie zasobów przyrodniczych:

- zadanie: Rewaloryzacja parku miejskiego w Trzebiatowie,

- cel 9 – zwiększenie świadomości społecznej – edukacja ekologiczna

zadanie: stworzenie internetowej mapy problematyki dotyczącej ochrony środowiska.

Zadanie te można rozszerzyć o problematykę kulturową i tym samym może stać się przykładem zintegrowanej ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego, zgodnie z tendencjami europejskimi (m.in. zdefiniowanych w: Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego i Europejskiej konwencji krajobrazowej - por. rozdz. 3).

Poza wymienionymi dokumentami programowymi Rada Miejska w Trzebiatowie uchwałała:

- Plan Odnowy Miejscowości Trzebusz na lata 2008-2015,

- Plany Rozwoju Sołectw Gminy Trzebiatów na lata 2005-2009 – z załącznikami Planu Rozwoju Miejscowości Chomętowo, Gąbin, Roby, Siemidarżno, Włodarka.

Celem planów rozwoju jest podniesienie standardu życia mieszkańców wsi, zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej, przy aktywnym udziale mieszkańców. Realizowany m.in. poprzez kreowanie miejsc lokalnego życia społeczno-kulturalnego (remonty i doposażenie świetlic wiejskich).

Gmina posiada uzgodniony „**Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Trzebiatów**” (2006 r.).

5. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY TRZEBIATÓW

Gmina Trzebiatów jest gminą miejsko-wiejską położoną w północnej części powiatu gryfickiego w strefie przybrzeżnej województwa zachodniopomorskiego. Od strony zachodniej gmina Trzebiatów graniczy z gminami Rewal i Karnice, od południa z gminą Gryfice oraz Brojce, położonymi także w powiecie gryfickim, a od strony zachodniej z gminami Kołobrzeg i Siemyl zlokalizowanymi w powiecie kołobrzeskim.

Współczesny krajobraz ziemi trzebiatowskiej jest efektem antropomorfizacji środowiska naturalnego. Powszechnie wiadomym jest, że obecne ujście Regi oraz port w Mrzeżynie to wynik przedsięwzięcia kupców trzebiatowskich w XV wieku. Mniej znanym jest to, że malownicze położenie Trzebiatowa, opasanego wodami Młynówki i Regi, jest po części wynikiem działalności budowniczych systemu obronnego wokół średniowiecznego miasta. Także wał ziemny znajdujący się ok. 1 km na południe od miasta został usypany w XIV wieku, aby chronić Trzebiatów i okolice przed oddziałami mieszczan gryfickich. Starodrzew parkowy i cmentarny, obsadzenia traktów, krajobrazy otwartych łąk i pastwisk, sieci rowów melioracyjnych – to wytwory cywilizacyjnej aktywności człowieka, często chronione na podstawie przepisów dot. przyrody i środowiska.

Pod względem fizyczno-geograficznym gmina Trzebiatów położona jest na obszarze prowincji zwanej Niżem Środkowoeuropejskim, w podprowincji Pobrzeże Południowo-bałtyckie, w obrębie makroregionu Pobrzeże Szczecińskie. Część północna gminy należy do położonego wzdłuż wybrzeża mezoregionu Wybrzeże Trzebiatowskie, pozostała znacznie większa część gminy położona jest w obrębie mezoregionu Równina Gryficka.

Pod względem fizjograficznym gmina Trzebiatów podzielona jest na jednostki geomorfologiczne o równoleżnikowym przebiegu. Nad Bałtykiem w obrębie mezoregionu Wybrzeże Trzebiatowskie rozciągają się plaże wybrzeża morskiego na długości ok. 15 km, z położonym na ich zapleczu szerokim pasem wydmy nadmorskich, które osiągają wysokość do 40 m n.p.m. Na południe od pasa wybrzeży rozciągają się piaszczyste równiny oraz płaskie wysoczyzny morenowe, a rzeźbę terenu urozmaicają liczne wzgórza moren czołowych. Południowe krańce gminy to wysoczyzna morenowa falista urozmaicona formami akumulacyjnymi i erozyjnymi, przecięta Północno-Pomorską Doliną Marginalną (sięgającą do strefy przybrzeżnej), wykorzystywaną obecnie przez rzeki: Regę, Błotnicę, Dębosznicę oraz jezioro Resko Przymorskie.

Sieć hydrograficzna gminy zdominowana jest przez rzekę Regę, która uchodzi sztucznym kanałem przekopanym w roku 1456 do morza w Mrzeżynie, zaś jej dawne koryto jest obecnie odnogą zwaną Starą Regą uchodzącą do jeziora Resko Przymorskie.

Lasy zajmują jedynie ok. 13 % powierzchni gminy Trzebiatów, a użytki rolne 67 %. Tereny leśne nie tworzą spójnego kompleksu leśnego i rozproszone są w obrębie gminy, występują na terenach wzdłuż brzegu morskiego w zachodniej części gminy, w części południowej oraz w kierunku pd. – wsch. od Trzebiatowa.

Niewielka lesistość i ukształtowanie terenu powodują, że jedną z charakterystycznych cech krajobrazu gminy są otwarte przestrzenie z eksponowanymi jednostkami osadniczymi. Sieć osadnicza gminy składa się z 26 wsi i osad oraz miasta Trzebiatów.

Wzdłuż dróg tworzących układ komunikacyjny gminy rosną zabytkowe aleje przydrożne oraz szpalery. Liczne pomniki przyrody na terenie gminy to głównie gatunki rodzime rosnące w parkach, na parcelach kościelnych i cmentarzach oraz w sąsiedztwie leśniczówek (np. leśniczówki Warcisław, Mrzeżyno).

Na terenie gminy Trzebiatów transport drogowy skupia się na trzech drogach wojewódzkich łączących: Rewal z Kołobrzegiem przez Trzebiatów i Gołańcz Pomorską - droga nr 102, Trzebiatów z Kamieniem Pomorskim - droga nr 103, Mrzeżyno z Gryficami i Płotami przez Trzebusz, Nowielice, Trzebiatów i Kłódkowo - droga nr 102. Ponadto na terenie gminy występuje luźna sieć 10 dróg powiatowych. W gminie czynna jest stacja kolejowa Trzebiatów oraz dwa przystanki osobowe Bieczyno Pomorskie, Gąbin. Przebiega przez nie linia kolejowa Koszalin - Goleniów, na której jeżdżą szynobusy zakupione przez Urząd Marszałkowski woj. zachodniopomorskiego na trasie Szczecin Główny - Kołobrzeg.

Sieć komunikacyjną na terenie gminy Trzebiatów uzupełniała linia kolejki wąskotorowej, łącząc Trzebiatów z Gryficami i nadmorskimi miejscowościami Rewal, Niechorze (tzw. gryficka wąskotorówka - pętla Gryfice-Popiele-Rybokarty-Trzęsacz-Rewal-Niechorze-Rogozina-Włodarka-Nowielice-Trzebiatów-Gryfice) oraz z Mrzeżynem (przez Roby). Ruch na liniach wąskotorowych zawieszono pod koniec lat 90.XX w. Kolejka wąskotorowa reaktywowana na odcinku Gryfice – Pogorzelić, jest obecnie jedną z atrakcji turystycznych gminy Rewal.

5.1. Rys historyczny

Dzieje miasta Trzebiatów i wsi trzebiatowskich oraz dziedzictwo kulturowe tych terenów przedstawiono w wielu publikacjach⁶, a także materiałach niepublikowanych⁷, autorstwa specjalistów różnych dziedzin. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że pomimo licznych opracowań (w większości traktujących o wybranych, szczegółowych problemach) brak jest dzieł monograficznych, historycznych i zabytkoznawczych.

Na podstawie wspomnianych wyżej opracowań przedstawiono poniższe kalendarium, ze wskazaniem na ważniejsze daty z dziejów miasta i okolic, na tle historii Pomorza Zachodniego.

⁶ m.in.: „Trzebiatów - Spotkania Pomorskie” cykl publikacji, będących wynikiem spotkań ludzi zainteresowanych i badających dzieje Trzebiatowa organizowanych od 2000 r.

⁷ m.in. dokumentacje w zbiorach wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie. Także w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów znajduje się zarys dziejów Trzebiatowa

- Koniec X w. - książę Mieszko I objął swoi władaniem tereny pomorskie. Jego następca książę Bolesław Chrobry w 1000 r. w porozumieniu z cesarzem niemieckim Ottonem III ustanowił w Kołobrzegu biskupstwo dla tych terenów.
- Z 1046 r. pochodzi wzmianka w źródłach historycznych o księciu pomorskim Siemyślu (*Zemuzil*), który na dworze cesarskim w Merseburgu stawiał się obok polskiego księcia Kazimierza Odnowiciela i czeskiego Brzetysława w celu rozstrzygnięcia sporów polsko-czesko-pomorskich.
- W 1124 r. pierwszy udokumentowany przedstawiciel pomorskiej dynastii Gryfitów książę Warcisław I wita misję biskupa Ottona z Bambergu, zorganizowaną z inicjatywy Bolesława Krzywoustego w celu chrystianizacji Pomorza Zachodniego. Na trasie wyprawy misyjnej znalazła się wieś *Kłodona* (*Clodona*, *Cloden*), gdzie biskup poświęcił kościół p.w. św. Krzyża. Powszechnie utożsamia się ją z dzisiejszą wioską położoną nad Regą - Kłódkowo. Według kronikarzy św. Ottona w Kłódkowie na rzece była przystań, z której jej mieszkańcy wyprawiali się na morze. W 2003 r. podczas prac ziemnych przy zagospodarowywaniu posesji w pobliżu Regi odkryto drewniane konstrukcje, będące prawdopodobnie pozostałością po umocnieniach brzegu rzeki. Metodą dendrologiczną ustalono datę ścięcia drzewa użytego na budowę na 2 połowę XII wieku. Inne znaleziska archeologiczne wskazują na istnienie w tym miejscu osadnictwa, co najmniej od XI wieku. Tak, więc Kłódkowo, które może być najwcześniej odnotowaną miejscowością na ziemi trzebiatowskiej.
- 1180 r. - najstarsza wzmianka o Trzebiatowie (wg innych źródeł – 1170 r.) - w dokumencie fundacyjnym wystawionym przez księcia dymińskiego Kazimierza I dla zakonu premonstratersów (norbertanów) przybyłych do Białoboków z Lund. W dokumencie fundacyjnym wymieniono m.in. Chełm Gryficki i Gąbin. Gdy zakonnicy przybyli do Białoboków⁸ w Trzebiatowie istniał gród z osadą targową i kościołem⁹.
- Około 1187 r. Trzebiatów z okolicznymi wioskami otrzymuje, jako wdowie uposażenie, Anastazja (córka księcia polskiego Mieszka III Starego) żona księcia Bogusława I, matka Kazimierza II i Bogusława II. W Trzebiatowie spędziła ponad 40 lat - zmarła w 1240 r. (1235 r.?).
- 1208 r. – ponowna fundacja męskiego klasztoru premonstratersów w Białobokach. Tym razem zakonnicy sprowadzeni zostali z Mariëngaarde, opactwa we Fryzji. Pozostali w Białobokach do czasu reformacji (poł.XVI w.). Wzniesli zabudowania klasztorne z kościołem.
- W 1224 r. księżna Anastazja, wydała dokument przekazujący żeńskiemu klasztorowi norbertanek gród Trzebiatów („*castrum Trebetow*”) z karczmą i kościołem. Do przejęcia grodu wówczas nie doszło, a zakonnice osiedliły się w pobliskim Wyszku, gdzie przebywały do 1285 r. W dokumencie fundacyjnym wymienia się wsie: Chomętowo, Kłódkowo, Sadno, Trzebusz, Wlewo.
- W 1242 r. Warcisław III, wnuk Anastazji, sprzedaje premonstratersom z Białoboków przedmieście Trzebiatowa z karczmą oraz przekazuje w użytkowanie port morski u ujścia Regi.

⁸ Klasztor w Białobokach ulokowano na wczesnośredniowiecznej osadzie.

⁹ Relikty tego najstarszego kościoła w Trzebiatowie odkryto podczas badań archeologiczno-architektonicznych prowadzonych w 1973 r. w południowo-wschodniej części lokacyjnego miasta, w rejonie pałacu.

- 1277 r. lokacja miasta na prawie lubeckim przez księcia Barnima I ¹⁰. O rosnącym znaczeniu gospodarczym mieszczan trzebiatowskich świadczy otrzymanie w 1303 r. prawa składu na mocy, którego obcy kupcy zmuszeni byli wystawiać w mieście towary spławiane Regą na sprzedaż przez określony czas. W tym czasie miasto należało już do Hanzy.
- 1269 – pierwsza wzmianka o wsi Gołańcz Pomorska w dobrach norbertanów.
- 1291 – wieś Gosław w dobrach kapituły kamieńskiej. Koniec XIII w. – budowa kościołów w Gosławiu i Sadlnie.
- W 1299 r. książę Bogusław IV zezwolił na budowę murów obronnych oraz usprawnienie systemu spławnego i obronnego tworzonego przez rzekę Regę i kanały. W ciągu 10 lat (do 1309 r.) miasto otoczono murami, a budowę ostatniego odcinka (przy zabudowania klasztornych norbertanek) zakończono w 1337 r.
- 1303 – 1370 – budowa kościoła mariackiego w Trzebiatowie.
- 1307 - pierwsza wzmianka o wsi Bieczyno.
- Na ok. 1400 r. datuje się rozpoczęcie budowy ratusza miejskiego. W tym samym czasie wzniesiono w obrębie miasta kaplicę szpitalną św.Ducha, oraz dwie kaplice poza murami: św.Gertrudy przy trakcie do Gryfic i św.Jerzego - do Kołobrzegu. Na XV/XVI wiek datuje się najstarsze zachowane fragmenty mieszczańskich kamienic.
- W 1464 r. kupcy trzebiatowscy otrzymali zezwolenie na budowę nowego portu u nowego ujścia Regi (stare ujście do jez.Resko i port zniszczony w wyniku napadów kupców kołobrzeskich nie nadawały się do użytku). Nowy port – Mrzeżyno - zbudowano nad nowym ujściem Regi, przekopanym prawdopodobnie w 2 połowie XV w.
- Rok 1534 - Trzebiatów miejscem ¹¹ doniosłego w historii Pomorza Zachodniego sejmu, podczas którego decyzją książąt Barnima XI i Filipa I oraz zgromadzonych przedstawicieli stanów pomorskich ustanowiono reformujące kościół nauki Lutra, jako obowiązujące w księstwie. Jednym z głównych propagatorów nauk Lutra na Pomorzu był Jan Bugenhagen, przebywający w Trzebiatowie od 1504 r. jako wykładowca w Szkole Łacińskiej, założonej przez opata białobłockiego. Skutkiem reformacji była m.in. konfiskata dóbr kościelnych i klasztornych na rzecz domu książęcego. Dotyczyło to także dóbr klasztorów w Białobokach i Trzebiatowie. Norbertankom z klasztoru w mieście zezwolono na dożywotnie użytkowanie zabudowań klasztornych.
- W 1619 r. w dawnych zabudowaniach klasztornych norbertanek osiedla się wdowa po Filipie II księżna Zofia von Schleswig-Holstein. Klasztor przebudowano na rezydencję księżnej. Zofia mieszkała w Trzebiatowie do końca swego życia (1658/1659).
- 1618 – panorama miasta autorstwa Hansa Wolfarta na mapie Lubinusa; widok od strony południowo-wschodniej, z odgałęzieniami Regi i kościołem w Wyszku na pierwszym planie. Miasto otoczone jest pełnym pierścieniem murów z bramami i basztami, zza których widać zwartą zabudowę mieszczańską, bryłę fary miejskiej, ratusza i dworu książęcego.
- 1618 r. zabudowania i kościół klasztorny pw.św.Piotra w Białobokach niszczy pożar.
- 1618 – 1648 - wojna zw. 30-letnia, której skutkiem był drastyczny spadek liczby ludności i zniszczenia materialne miasta i wsi.
- 1621 r. – odnotowano istnienie osiedla na terenie dawnego klasztoru białobłockiego. Przy budowie domostw używano gotyckiej cegły pozyskiwanej ze zrujnowanych budowli klasztornych.

¹⁰ W 1287 r. mieszczanie trzebiatowscy otrzymali od księcia Bogusława IV i przeora klasztoru białobłockiego Thiboldusa potwierdzenie przywileju lokacyjnego.

¹¹ Posiedzenia sejmu odbywały się prawdopodobnie w kaplicy św. Ducha.

- 1637 r. – umiera bezpotomnie Bogusław XIV, ostatni książę z dynastii Grafitów.
- ok. 1639 r. – odnotowano w Trzebiatowie i okolicy pokazy niezwykłego zwierzęcia – słonia. Wydarzenie te utrwalono w dziełach sztuki: sgraffitowej dekoracji ściany kamienicy przy Rynku i na stallach w kościele mariackim.
- 1648 - w wyniku postanowień traktatu westfalskiego, kończącego wojnę 30-letnią ziemię trzebiatowską włączono do księstwa Brandenburgii.
- w 1679 r. w Trzebiatowie wybucha pożar, podczas którego zniszczeniu ulegają bramy miejskie, znaczna część mieszczkańskich kamienic, ratusz, dwór księżnej Zofii, kościół św. Mikołaja. Elektor brandenburski Fryderyk III, podejmuje decyzję o odbudowie miasta i dworu książęcego. Projekt odbudowy rezydencji opracowuje holenderski architekt Viktor de Port (1682 r.). Ruiny kościoła rozebrano.
- W 1701 r. zakończono budowę ratusza w formie znanej nam obecnie (częściowo zachowały się mury średniowiecznej budowli).
- 1701 – koronacja elektora brandenburskiego Fryderyka III na króla Prus – Fryderyka I.
- W 1725 r. król Fryderyk Wilhelm I ustanowił Trzebiatów miastem garnizonowym - stałą siedzibą wojsk pruskich.
- W 1733 r. wszystkie ulice Trzebiatowa mają kamienną nawierzchnię.
- 1753 r. – remont pałacu z przeznaczeniem na siedzibę dowódcy garnizonu w Trzebiatowie księcia Württemberg Fryderyka Eugeniusza i założenie parku w rejonie ul. Strumykowej.
- 1757-1763 - wojna siedmioletnia, która ogarnęła całą Europę.
- 1785-1790 – w pałacu trzebiatowskim przebywa Maria Würtemberska z d.Czartoryska, jako żona ówczesnego dowódcy garnizonu księcia Ludwika Württemberg (kolejny remont i przebudowa rezydencji).
- 1806 r. – wojska napoleońskie plądrują Trzebiatów i okoliczne wsie.
- 1815 r. – reformy administracyjne w państwie pruskim, m.in. wprowadzono nowy podział administracyjny. Ziemia trzebiatowska znalazła się w rejencji szczecińskiej, powiecie gryfickim (1938 r. powiat gryficki włączono do rejencji koszalińskiej).
- W 1825 r. w Trzebiatowie wyburzono mur obronny przy zabudowaniach dawnego klasztoru norbertanek w wytyczono nową ulicę ul.Sienkiewicza oraz nowy rynek zw. świńskim ob. plac Zjednoczenia.
- 1835 r. rozpoczęto wydawanie gazety trzebiatowskiej.
- Połowa XIX – lata 30.XX w. rozwój przestrzennym Trzebiatowa poza obręb Starego Miasta. Powstaje zabudowa przedmieść wzdłuż traktów do Gryfic i Kołobrzegu.
- 1842-1844 – założenie w Trzebiatowie na Przedmieściu Gryfickim, z inicjatywy komendanta garnizonu pułkownika Bernharda Joachima von Plehwe, parku miejskiego zw. „Królewski Gaj” (*Königshain*) – jednego z najstarszych parków miejskich, o ciekawej kompozycji, drzewostanie, bogatym w małą architekturę i zabudowę (restauracja, hotel).
- 1850 r. - wzniesiono kościół gminy starołuterańskiej przy ul. Żółwiej. Na *Reeperbergu* ob. Placu Lipowym budowa magazynu na potrzeby wojska.
- 1852 – budowa brukowej nawierzchni drogi do Gryfic.
- 1857 – połączenie kolejowe z Kamieniem Pom.
- 1882 r. oddano do użytku linię kolejową Kołobrzeg – Goleniów – Szczecin przez Trzebiatów.
- Od połowy XIX w. w Mrzeżynie – dotychczas wsi rybackiej – powstają domy dla kuracjuszy, a w 1868 r. buduje się przystań dla łodzi służących letnikom.
- 1887-1900 – budowa zakładu dla umysłowo chorych w Jarominie.

- W 1895 r. w Trzebiatowie na Przedmieściu Gryfickim rozpoczęto budowę obiektów szkoły podoficerskiej (*Unteroffizierschule*) przy ul. Zagórskiej (*d. Greifenbergerstrasse*) na Przedmieściu Gryfickim. Szkoła otwarta została 1 kwietnia 1901.
- W 1906 r. oddano do użytku linię kolejki wąskotorowej na trasie Trzebiatów – Dargosław, dzięki czemu miasto uzyskało połączenie z Gryficami, w 1912 r. – linię łączącą Trzebiatów z nadmorskim Mrzeżynem, a w 1913 - z Pogorzelicą, przez stacje we Włodarce i Rogozinie.
- luty 1913 r. dzięki staraniom Johanna Malotki i burmistrza Trzebiatowa barona von Minnigerode inauguruje działalność Związek Krajoznawstwa i Ochrony Regionu Trzebiatowa.
- 1914-1919 – I wojna światowa.
- Lata 30. XX w. - rozbudowa zespołu dawnej szkoły podoficerów przy ul. Zagórskiej, budowa lotniska w Rogowie oraz zespołu zabudowań wojskowych w Mrzeżynie.
- 1938 r. – spalenie synagogi trzebiatowskiej. Bożnica znajdowała się na odcinku między ul. Lipową i Głęboką, dobudowana do murów miejskich.
- 1939-1945 – II wojna światowa.
- Luty 1945 r. – ewakuacja z Trzebiatowa niemieckich urzędów i osób uprzywilejowanych przed zbliżającymi się oddziałami Armii Czerwonej.
- 4 marca 1945 r. do Trzebiatowa wkraczają wojska radzieckie. Rozmiar zniszczeń w porównaniu z innymi miasteczkami był nieznaczący, zachowały się wszystkie ważniejsze obiekty architektury użyteczności publicznej oraz mury miejskie. Znacznie dotkliwsze straty w zabudowie miejskiej spowodowane zostały zaniedbaniami i rozbiórkami dokonanymi w latach powojennych.
- Maj 1947 – do Trzebiatowa przybywają pierwsze transporty z ludnością ukraińską przesiedlaną z terenów południowo-wschodniej Polski w ramach akcji „Wisła”.
- W 1955 r. obszar starego miasta w Trzebiatowie wpisano do rejestru zabytków.
- 1971 – ogólny plan perspektywicznego zagospodarowania przestrzennego miasta Trzebiatów (z wytycznymi konserwatorskimi do ochrony zabytków).
- 1996 – Raport dotyczący przebiegu procesu rewaloryzacji miasta Trzebiatowa, opracowany na zlecenie Ministra Kultury przez zespół pod kierunkiem prof. Stanisława Latoura w ramach Programu „Ratowanie miast historycznych”.
- 1996 – uchwalenie przez Radę Miejską w Trzebiatowie planu rewaloryzacji Starego Miasta w formie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta.
- 2002 – uchwalenie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów (z charakterystyką zasobów zabytkowych i ustaleniami do zachowania krajobrazu kulturowego).

5.2. ZASADNICZE CECHY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Ziemia trzebiatowska należy do tych obszarów województwa zachodniopomorskiego, na których czytelna jest forma średniowiecznego osadnictwa, uzupełniona późniejszymi nawarstwieniami. Miasto Trzebiatów należy do najlepiej zachowanych założeń staromiejskich. Zdecydowana większość wsi trzebiatowskich posiada zachowane rozplanowanie o średniowiecznej proveniencji. Zarówno w mieście, jak i na terenach wiejskich występują dzieła budownictwa i architektury (od średniowiecza po czasy nowożytne), będące przykładami realizacji na skalę ponadregionalną. Krajobraz, zarówno

w warstwie przyrodniczej, jak i kulturowej, stanowi walor, który umiejętnie eksponowany i utrzymywany daje podstawę dalszego rozwoju gminy.

5.2.1. Miasto Trzebiatów

Układ przestrzenny miasta

Jądrzem miasta jest średniowieczne założenie staromiejskie o czytelnych granicach podkreślonych linią miejskich murów obronnych, zewnętrznym pasmem zieleni oraz korytem Regi i Młynówki. Stare Miasto zachowało szachownicowy układ ulic otaczający centralnie usytuowany rynek oraz zasadnicze historyczne dominanty: ratusz i kościół mariacki. W dużej mierze zachował się także podział na działki mieszczańskie sięgający tradycji miasta lokacyjnego. W zabudowie mieszczańskiej przetrwały relikty gotyckich kamienic. Do nielicznych rozwiązań w skali województwa należy lokalizacja w obrębie murów klasztoru przebudowanego na rezydencję książęcą (obecny pałac, siedziba Trzebiatowskiego Ośrodka Kultury).

Wychodzenie zabudowy poza obręb średniowiecznego założenia datuje się na koniec XVIII w. (w 1784 r. przystąpiono do częściowej rozbiórki murów miejskich). Jednak dopiero od 2-3 ćwierci XIX w. rozpoczęła się intensywna zabudowa wzdłuż traktów prowadzących do Gryfic – Przedmieście Gryfickie (*Greifenberg Vorstadt*) i do Kołobrzegu – Przedmieście Kołobrzeskie (*Kolberger Vorstadt*). Przedmieścia różnią się charakterem i formą zabudowy. Przedmieście Gryfickie, rozwinięte wzdłuż ul. II Pułku Ułanów i Zagórskiej, otrzymało charakter reprezentacyjnej dzielnicy, z zespołem budynków dawnej szkoły grenadierów (1897-1901), okazałymi budynkami mieszkalnymi (k.XIX - pocz.XX w.), parkiem miejskim (z poł. XIX w.), alejowym obsadzeniem ulic. Na Przedmieściu Kołobrzeskim powstała zabudowa mieszkalna i gospodarcza o charakterze rolniczym.

Po wschodniej stronie miasta, w rejonie terenów kolejowych, lokalizowano obiekty przemysłowe (warsztaty, zakłady produkcyjne, fabryki). Zabudowa mieszkaniowa to w większości jednorodzinne domki parterowe – m.in. osiedle komunalne „Spinnkathensiedlung” (Osiedle Przędzalników) z lat 20 – 30.XX w.

Dworzec kolejowy z miastem połączyła ulica Dworcowa, poprowadzona na grobli przez podmokłe tereny pomiędzy Młynówką i Regą. Nad Młynówką i Regą zbudowano w 1905 r. mosty, z których przetrwał w oryginalnej konstrukcji i bardzo atrakcyjnej architekturze Most Dworcowy (*Banhofsbrücke* - zw. popularnie mostem „z delfinami”). Przy ulicy wzniesiono (pocz. XX w.) budynki mieszkalne (architektura z elementami secesji).

Architektura sakralna

Najstarszy kościół w Trzebiatowie odnotowano w 1170 r. – grodowy kościół p.w. św.Mikołaja, po 1285 r. funkcjonował jako kościół klasztorny norbertanek. Po 1679 r. kościół rozebrano. Relikty zabudowań klasztornych z kościołem odsłonięto podczas badań archeologicznych prowadzonych w 1973 r. na terenie przy pałacu trzebiatowskim.

Drugą nieistniejącą już budowlą klasztorą było claustrum norbertanów w Białobokach z kościołem p.w. św.Piotra. Opuszczone przez zakonników zabudowana popadła w ruinę, a po pożarze w 1618 r. zostały rozebrane.

Na przedmieściu Wyszaków zachowały się relikty gotyckiego kościoła klasztorного norbertanek.

W nazwie przedmieścia Jerusalem utrwalono istnienie w tym miejscu kapliczek na drodze męki Pańskiej, rozebranych prawdopodobnie w XVI-XVII w.

W mieście istniała także synagoga zbudowana w poł. XIX w. – zniszczona w 1938 r.

Zwraca się uwagę na wymienione wyżej, nieistniejące już budowle sakralne ze względu a to, że ich relikty zachowały się, jak można przypuszczać z dużą dozą prawdopodobieństwa (potwierdzeniem są wyniki badań w Białobokach) w miejscach ich lokalizacji. Ponieważ dzieje Trzebiatowa nie są w pełni wyjaśnione, przebadanie miejsc lokalizacji najstarszych budowli może dostarczyć danych do pisania średniowiecznych dziejów miasta. Miejsca te powinny być przedmiotem badań archeologiczno-architektonicznych.

Obecnie w mieście znajduje się pięć budowli sakralnych:

- kościół pw. Macierzyństwa NMP – gotycka budowla górująca nad miastem i okolicą masywem nawy ukoronowanej strzelistą wieżą. Kościół wzniesiono w formie trzynawowej hali z wyodrębnionym 5-bocznym prezbiterium, przykrytymi sklepieniami gwiaździstymi, oraz z wieżą o szerokości korpusu nawowego, zwieńczoną ostrosłupowym hełmem;
- średniowieczne kaplice szpitalne św. Gertrudy, św. Ducha i św. Jerzego - wzniesione w XIV-XV w. gotyckie budowle wymurowane z cegły. Kaplica św. Jerzego została przebudowana na przytułek w połowie XIX w. (obecnie pełni funkcje mieszkalne). Pozostałe funkcjonują jako obiekty sakralne (kościół parafii prawosławnej i bizantyjsko-ukraińskiej);
- najmłodszy kościół trzebiatowski zbudowano przez gminę starołuterańską w 1850 r. przy obecnej ulicy Żółwiej, obecnie kościół ewangelicko-augsburski p.w. św. Jana. Neoromańska budowla salowa wzniesiona z cegły, z prostokątnie zamkniętym prezbiterium, czworoboczną wieżą oraz domem parafialnym, tworzącym jedną bryłę z kościołem

Budowle sakralne Trzebiatowa to zespół o walorach wybitnych w skali regionu. Kościół Mariacki wpisuje się w grupę zachodniopomorskich gotyckich budowli ceglanych o najwyższych walorach architektonicznych (także ze względu na wyposażenie). Unikalnym jest zespół trzech gotyckich kaplic, niespotykany pod względem liczby, stanu zachowania i walorów architektonicznych w regionie.

Budowle świeckie

W zabudowie Trzebiatowa występują obiekty będące przykładami budownictwa od średniowiecza po lata międzywojenne, oraz oczywiście – współczesnego. Do najstarszych, średniowiecznych budowli należą mury obronne z Basztą Kaszaną oraz fragmenty ratusza. Także pałac kryje relikty starszych murów klasztoru i rezydencji księżnej Zofii von Schleswig-Holstein. Forma pałacu jest wynikiem przebudowy gotyckiego (2 poł.XIV w.) klasztoru w XVI i XVII na rezydencję książęcą, rozbudowywaną w XVIII i poł.XIX w., oraz remontu i adaptacji na bibliotekę w latach 70-80. XX w. Ratusz zachował architekturę barokowego założenia z 1701 r., podczas ostatniego remontu odsłonięto w elewacjach i wnętrzu relikty gotyckie. Współczesna szata architektoniczna zabudowy mieszczańskiej w obrębie Starego Miasta zasadniczo pochodzi z 2 połowy XIX – pocz. XX w., niemniej widoczne są przykłady form od gotyku, przez barok, klasycyzm, po secesję. W ścianach wielu kamienic kryją się mury z XV-XVI w., a także późniejsze XVIII-wieczne konstrukcje szkieletowe.

W zabudowie przedmieść poza obrębem Starego Miasta także dominują historyczne formy zabudowy. Na Przedmieściu Kołobrzeskim: zespół budynków wojskowych (d. szkoła grenadierów) z przełomu XIX/XX w., okazałe wille i kamienice z pocz. XX w. posiadające

dekoracyjnie opracowane elewacje. Zabudowa Przedmieścia Kołobrzeskiego, pomimo to, że jest daleko skromniejsza, także pozostała w zasadniczym zarysie zachowana.

W Trzebiatowie znajduje się także wiele cennych budowli klasyfikowanych, jako zabytki techniki:

- elektrownia wodna (1926-1927), z wyposażeniem z czasu budowy, zbudowana w miejscu lokalizacji od średniowiecza młynów miejskich,
- młyn przy ul. Słowackiego z pełnym wyposażeniem młyńskim,
- ceglany spichlerz na Placu Lipowym z poł. XIX w.,
- zespół zabudowań i infrastruktury kolejowej (normalno- i wąskotorowej) z k.XIX–pocz.XXw.,
- mosty nad Regą i Młynówką: przebudowane po 1945 r., niemniej w historycznej lokalizacji, a także częściowo z zachowanymi elementami starej konstrukcji. Zachowane w oryginalnej formie i konstrukcji mosty: żelbetowy z bogatą dekoracją o motywach „wodnych” z 1905 r. w ciągu ul. Dworcowej, kamienny - ul. Głęboka,
- nawierzchnie ulic m.in. dobrze zachowana nawierzchnia z pięknie ułożonej kamiennej kostki rzędowej do Mirosławic. Aleja przy tej drodze uznana jest za pomnikową (do objęcia ochroną) – to kolejny przykład współtworzenia krajobrazu przez elementy kulturowe i przyrodnicze.

Zasadnicze elementy waloryzujące przestrzeń miejską to:

- Stare Miasto - z czytelnym planem miasta lokacyjnego, otoczone murami obronnymi, z dominującą bryłą kościoła NMP, kaplicą św.Ducha, ratuszem, założeniem rezydencjalnym oraz licznie zachowaną zabudową mieszczańską,
- Białoboki – teren dawnego klasztoru premonstratersów, na którym powstała zabudowa zagrodowa (ul. Morska),
- Wyszaków – wzgórze nad Regą - miejsce lokalizacji klasztoru premonstraterek z ruiną kościoła i relikiami cmentarza (teren wskazany do ochrony również ze względu na walory przyrodnicze: starodrzew i zbocza porośnięte murawą),
- Przedmieście Kołobrzeskie – z gotycką kaplicą św. Jerzego, z XIX/XX-wieczną zabudową mieszkalną i gospodarczą oraz cmentarzem ewangelickim,
- Przedmieście Gryfickie – z gotycką kaplicą św. Gertrudy, zespołem budynków dawnej szkoły grenadierów oraz licznymi przykładami dobrej architektury willowej, parkiem miejskim (z pomnikami przyrody) i lipowym obsadzeniem ulicy, XIX-wiecznym cmentarzem,
- trakt do dworca – zabudowa ul. Dworcowej z mostem „z delfinami” nad Regą,
- zespół zabudowań i urządzeń elektrowni wodnej na Młynówce,
- kolej normalno- i wąskotorowa opasująca miasto od wschodu i północy,
- Jaromin – XIX/XX-wieczne założenie szpitalno-opiekuńcze w otoczeniu komponowanego założenia zieleni, z historycznym cmentarzem oraz drzewami (27 szt.) o cechach pomników przyrody.

Wartości historycznego założenia przestrzenno-architektonicznego miasta podkreślają walory krajobrazowe: wpisanie miasta w zakole rzeki Regi, ekspozycja, szczególnie Starego Miasta z masywem kościoła mariackiego, postrzegane w dalekich perspektywach ze wszystkich traktów wiodących do miasta.

Niekwestionowane walory historyczno-kompozycyjno-architektoniczne Trzebiatów stały się podstawą uznania miasta za kandydata do ustanowienia parku kulturowego w opracowaniu „Krajobraz kulturowy Polski. Województwo zachodniopomorskie” powstałym

w 2002 r. pod redakcją prof. Janusza Bogdanowskiego w ramach Resortowego Programu Ministra Kultury „Ochrona i konserwacja krajobrazu kulturowego”. Obecna polityka w zakresie ochrony przestrzeni kulturowych Polski pozwala na wnioskowanie o wpisanie Trzebiatowa na listę pomników historii.

5.2.2. Wsie Trzebiatowskie

Układy przestrzenne wsi

Na terenie gminy Trzebiatów dominują wsie o średniowiecznej metryce, utrwalonej w obecnym planie wsi o formie okolnicy (Gołańcz Pomorska), owalnicy (Gośław, Kłódkowo, Sadlno, Trzebusz) i ulicówki (Gąbin). Dawne folwarki domenalne w Nowielicach i Mirosławicach posiadają układ z XVIII w., z zabudową w większości z 2 poł. XIX – pocz. XX w. Nieistniejąca wieś rybacka – Kępa, (po raz pierwszy odnotowana na pocz. XIV w.) z ryglową zabudową, ze względu na walory zabytkowe, udokumentowana w wydawnictwach z okresu międzywojennego.

W zabudowie wsi trzebiatowskich charakterystyczne są tradycyjne duże zagrody typowe dla dużych gospodarstw, są to:

- zamknięte zagrody, z zabudową otaczającą kalenicowo podwórze, z chałupą posadowioną w głębi, a stodołą z przejazdem bramnym na froncie zagrody, przy ulicy. Najliczniej ta forma zachowała się w Trzebuszu, gdzie pierzeje wypełnione zagrodami zamkniętymi od ulicy tworzą swoisty klimat tej wsi;
- zagroda, z chałupą posadowioną w głębi podwórza, budynkami gospodarczymi po bokach, a od strony ulicy zwykle wygradzona murem z bramą i furtą dla pieszych – powszechnie występująca w większości wsi.

Zabudowa wsi

Pierwotnie zabudowa stawiana była w konstrukcji ryglowej, od 3-4 ćw. XIX w. zastępowana murowaną, z kontynuowaniem kształtu budynków. Potwierdzenie utrzymywania tradycyjnych form architektury wiejskiej znajdujemy w Trzebuszu. Zabudowa wschodniej części wsi niemal w całości jest ryglowa (stodoły z przejazdem, chałupy szerokofrontowe z wysokim naczółkowym dachem). Zachodnia część wsi, odbudowana po pożarze w l. 20. XX w., jest murowana, ale powtórzona jest forma stodoły z przejazdem.

Do budynków znaczących w krajobrazie wsi należą szkoły. W Bieczynie, Gośławiu, Nowielicach, Robach, Siemidarźnie pozostały murowane z cegły budynki z 4 ćw. XIX w. Z okresu międzywojennego w: Gąbinie, Gorzysławiu, Kłódkowie, Rogozinie, Zapolicach, modernistyczne budynki w Chełmie i Gołańcy, budynek we Włodarce czerpiący z wzorów ryglowego budownictwa lokalnego.

Architektura sakralna

Kościół od czasu średniowiecznej lokacji, niezależnie od późniejszych zmian i rozbudów, wraz z otaczającym terenem (cmentarze przykościelne), są zasadniczym elementem krystalizującym układ ruralistyczny. Do najstarszych należą kościoły w Gośławiu i Sadlnie z zachowanymi w partii prezbiterialnej murami z kostki granitowej datowanymi na 4 ćwierć XIII w. Granitowy portal kościoła w Gośławiu zdobiony guzy i tajemniczym rytem w formie szachownicy należy do wyjątkowych, występujących nielicznie w granitowych kościołach południa województwa. Rysunek szachownicy wyryto także na kamiennych kwadrach narożnych kościoła w Sadlnie, a przy wejściu do kruchty umieszczono kamień z płaskorzeźbą przedstawiającą schematycznie twarz ludzką (nie ustalono dotychczas

genezy i czasu powstania). Oba kościoły rozbudowywano w XV w. Posiadają wieże. Barokowa wieża kościoła w Sadlnie z 1622 r., gotycka w Gosławiu z XV w. z barokowym hełmem z 1757 r. Gotyckie ceglano-kamienne kościoły salowe, datowane na XV w., z późniejszymi drewnianymi dzwonniami znajdują się w: Trzebuszu, Robach i Kłodkowie. W tym ostatnim zachowały się na drzwiach XV-wieczne okucia, które są najstarszym na Pomorzu zabytkiem kowalstwa. Ceglany neogotycki kościół we Włodarce postawiony został w 1891 r. w miejsce obiektu gotyckiego, w Bieczynie neogotycki z k. XIX w. zastąpił ryglowy kościół z 1611 r.

Cmentarze wiejskie

Już od 1797 r. obowiązywał w Prusach zakaz chowania zmarłych w kościołach i w otoczeniu kościołów. Nowe cmentarze zaczęto zakładać poza niwą siedliskową.

Na terenie gminy w prawie wszystkich miejscowościach znajdują się stare, nieczynne cmentarze. W zdecydowanej większości są dziko zarośnięte, zdewastowane, rozgrabiono nagrobki. Jednak posiadają jeszcze elementy historycznego zagospodarowania (starodrzew, relikty nagrobków, ogrodzeń). Tereny cmentarzy pozostają miejscem pochówków dawnej ludności.

Starodrzew – komponowane założenia zieleni

Najstarsze drzewa znajdujemy w sąsiedztwie kościołów, na cmentarzach przykościelnych (m.in. w Gosławiu, Sadlnie, Kłodkowie, Trzebuszu). Regularne obsadzenia ulic wiejskich wykonywano w XIX w./pocz. XX w. - zachowały się m.in. w Gąbinie, Sadlnie, Trzebuszu (wschodnia część wsi). Do charakterystycznych należą tzw. „zielone bramy” – para drzew sadzonych przed wejściem do chałupy, obecnie w większości wycięte (zachowane w zagrodzie nr 25 w Gosławiu).

We Wlewie znajduje się jedyny park dworski – założony na wysokiej skarpie nad Regą, z pomnikowymi bukami. Park, aleję do wsi, drzewostan wewnątrz wsi uznano za godny ochrony również ze względu na walory przyrodnicze.

Wiele starych dróg oceniają aleje, które w waloryzacji przyrodniczej gminy wskazano do ochrony jako aleje drzew pomnikowych.

Mrzeżyno i Rogowo

Dwie miejscowości nadmorskie posiadają na tle gminy inne jakości, ze względu na odrębny charakter zabudowy i funkcji.

Mrzeżyno – port i późnośredniowieczna wieś rybacka, (po której pozostał relikw – chata rybacka przy ul. Zabytkowej), od k. XIX przebudowywana na funkcje wypoczynkowe. W latach 30.XX w. rozbudowana o założenie wojskowe po zachodniej stronie ujścia Regi.

Rogowo – osiedle wojskowe (lotnisko) z l. 30.XX w., z zachowaną zabudową mieszkalną (architektura stylizowana na rustykalną, z elementami ryglówki) oraz obiektami dawnego lotniska (hangary).

Zasadnicze elementy waloryzujące tereny wiejskie gminy Trzebiatów to:

- dominacja wsi o czytelnych formach rozplanowania sięgających tradycji średniowiecznej,
- dobrze zachowana tradycyjna forma zagospodarowania zagród,
- licznie zachowana zabudowa z okresu od k. XIX po 1 poł. XX wieku. Charakterystyczna dla obszaru gminy zabudowa ryglowa już nie dominuje w krajobrazie, choć nadal w dużym stopniu go współtworzy,
- kościoły (od XIII – po k. XIX w.).

5.2.3. Zabytki ruchome

Trzebiatów

W kościele NMP do najcenniejszych elementów wyposażenia należą: fragmenty (policzki) stalli z XV-XVI w. r. z polichromowanymi płaskorzeźbami przedstawiającymi sceny pasyjne i biblijne, stalle późnorenesansowe XVII-wieczne z zapleckami z dekoracją architektoniczną, intarsjowane, zespół płyt nagrobnych z XVI-XVIII w., w którym wyróżniają się szczególnie dwie z dekoracją figuratywną z 1382 r. i poł. XV w., gotycka polichromia łuku tęczowego, epitafia z XVII w. Pozostałe wyposażenie pochodzi z okresu regotyżacji kościoła w XIX w., w tym organy z neogotyckim prospektem oraz witraże. Poza tym kościół posiada dzwony spiżowe z 1399, 1515, 1905 r.

Wyposażenie kościoła parafii ewangelicko-augsburskiej pw.św. Ducha pochodzące z czasu budowy kościoła (1904 r.), neoromańskie z elementami neogotyckimi: ambona, ołtarz z obrazem przedstawiającym Zmartwychwstanie, tablica psalmów oraz dwa spiżowe dzwony z 1931 r.

Krzyż pokutny – zlokalizowany przy ul. Kilińskiego (droga do klasztoru norbertanek w Wyszku) kamienny, datowany na połowę XVI w. (pokutnik Jakob Wacholt zmarł w 1544 r.). Należy do nielicznych tego typu zabytków w Polsce.

Sgraffito na bocznej elewacji kamienicy przy Rynku nr 26 przedstawiające słonia z przewodnikiem, utrzymane w odcieniach szarości i bieli, wykonane prawdopodobnie w 1639 r. (1635?). Należy do obiektów wyjątkowych pod względem techniki, tematyki, jak i walorów artystycznych.

W ratuszu, w gabinecie burmistrza pozostały meble z okresu międzywojennego oraz obraz Petera Ludwiga Lütke'go z 1809 r., przedstawiający panoramę Trzebiatowa.

Na elewacji dawnej szkoły przy ul. Szkolnej znajduje się płyta (odlew w betonie) z płaskorzeźbioną postacią świętej z dziewczynką.

We wnętrzu sklepu na narożniku ul. Głębokiej- Lipowa zachowały się oryginalne płytki ścienne glazurowane zdobione barwnymi motywami (roślinnymi, zwierzęcymi).

Kościoły wiejskie

We wnętrzach kościołów pozostało częściowo zachowane oryginalne wyposażenie, jak np.: w Kłodkowie - renesansowa chrzcielnica i ambona, w Robach - renesansowa nadstawa ołtarzowa, barokowa ambona z manierystycznymi malowidłami z 1 poł. XVII w., empora muzyczna z malowidłami z 1 poł. XVII w. w płycinach, w Gosławiu - granitowa chrzcielnica z 2 poł. XII w., barokowa ambona, zegar wieżowy z XVIII w., witraże z 1598 r., w Sadlnie - dwie granitowe (XII w.) chrzcielnice, we Włodarce - renesansowe malowidła płycin empory organowej, w Trzebuszu empora muzyczna z renesansowymi malowidłami w płycinach, płyty nagrobne (1720, 1731), oraz pozostałe elementy wyposażenia z XIX/XX w.

Dzwony w: Bieczynie (1814, 1868), Kłodkowie (XV w.), Robach (XIX w.), Gosławiu (XVIII w., 1922 r.), Sadlnie (1774), Włodarka (1923), Trzebuszu (1784).

Organy w: Robach XIX w. z neorenesansowym prospektem, we Włodarce pozostał prospekt neogotycki.

Pomimo ogromnych zniszczeń i rabunków dokonywanych w kościołach po 1945 r. pozostały cenne przykłady sztuki sakralnej romańskiej, gotyckiej, renesansowej i barokowej. Wszystkie zachowane zabytki ruchome wymagają szczególnej opieki i ochrony, konserwacji oraz odpowiedniego zabezpieczenia. Większość kościołów nie ma zabezpieczenia p.poż. i antywłamaniowego.

5.2.4. Zabytki archeologiczne

Na terenie miasta i gminy Trzebiatów zewidencjonowano ogółem 332 stanowiska archeologiczne, w tym: z epoki kamienia – 6, neolitu – 4, epoki brązu – 10, wpływów rzymskich – 10, starożytności – 79, wczesnego średniowiecza – 51 i najliczniejsze – 169 – średniowieczne. Rozmieszczenie tych stanowisk na obszarze gminy jest zróżnicowane tak samo jak zróżnicowana jest ich funkcja. Wielokrotnie na poszczególnych stanowiskach stwierdzono współwystępowanie materiału ruchomego z różnych okresów chronologicznych.

Osadnictwo na tych terenach pojawia się w ogólnie datowanym okresie epoki kamienia w małym nasileniu, podobnie w okresie neolitu.

W 2 połowie VIII w., u schyłku wędrówek ludów, na Pomorzu Zachodnim pojawiają się osadnicy słowiańscy. Archeologiczne źródła potwierdzają istnienie osad słowiańskich w miejscu późniejszego miasta Trzebiatowa i w jego okolicach z okresu IX – XII w. We wczesnym średniowieczu duże znaczenie nabierają osady, zarówno pod względem ilości jak i ważności. Występują grody będące obiektami obronnymi, które obecnie jako grodziska mają własne formy krajobrazowe. Osadnictwo skupia się głównie nad brzegami Regi, odgrywającej we wczesnym średniowieczu rolę ważnej drogi komunikacyjnej. Bardzo licznie występują stanowiska dokumentujące osadnictwo średniowieczne.

Największa ilość stanowisk archeologicznych znajduje się na gruntach miasta Trzebiatowa. Z epoki brązu pochodzi pojedyncze cmentarzysko, a z okresu rzymskiego osada. Znaczący wzrost ilościowy osadnictwa następuje w okresie starożytnym, na który datowane są 4 osady. Z wczesnego średniowiecza występuje tutaj 5 osad. Znacząca jest ilość stanowisk z okresu średniowiecza, kiedy to oprócz innych stanowisk występuje 7 osad, dwa grodziska oraz miejsce kultowe. Do średniowiecznych stanowisk należy także włączyć obszar klasztoru w Białobokach oraz teren zasiedlony przez norbertanki w Wyszku (pozostały relikt gotyckiego kościoła).

5.2.5. Wartości niematerialne

Ziemia trzebiatowska jest miejscem posiadającym swoisty klimat (*geniusz loci*), miejscem w którym odczuwa się powiew historii. Sprawiają to zarówno istniejące zabytki, jak i historyczne postaci, które żyły tu od średniowiecza po czasy współczesne. Lista tych osobistości byłaby długa i w tym miejscu przypomina się zaledwie kilka:

- święty Otton - biskup z Bambergu, misjonarz, inicjator budowy pierwszego kościoła w Kłodkowie,
- księżna Anastazja – córka księcia polskiego Mieszka III Starego, fundatorka klasztoru norbertanek w Wyszku i Trzebiatowie, która spędziła w Trzebiatowie niemal całe swoje dorosłe życie (od ok. 1187 do 1240 r.),
- księżna Zofia von Schleswig-Holstein - wdowa po Filipie II, dla której przebudowano klasztor norbertanek (żyła w Trzebiatowie w latach 1619 - 1658/1659),
- teolog Jan Bugenhagen – propagator nauk Lutra, wykładowca w Trzebiatowskiej Szkole Łacińskiej,
- Maria Württemberg z domu Czartoryska – żona dowódcy garnizonu księcia Ludwika Wirtemberskiego, która przebywała w Trzebiatowie w latach 1785-1790,
- Karl Friedrich Schinkel – wybitny architekt i malarz, który podczas pobytu w 1809 r. w Trzebiatowie wykonał szereg rysunków, zbierając materiał do panoramy miasta zleconej przez Fryderyka Wilhelma III,

- pułkownik Bernhard Joachim von Plehwe - komendant garnizonu, inicjator założenia w 1844 r. parku miejskiego zw. „Królewskim Gajem” (*Königshain*),
- Lyonel Feininger (1871-1956) – malarz, zauroczony nadmorskim Mrzeżynem, do którego wielokrotnie przyjeżdżał w latach 1924-1935, odwiedzał także Trzebiatów, przed wyjazdem w 1938 r. do USA.

Nie można nie wspomnieć o zakonnikach norbertanach, współfundatorach i właścicielach połowy miasta; o nieznanych z imienia średniowiecznych obrońcach miasta, z którymi związana jest legenda „o kaszy” i nazwa Baszty Kaszanej; o kupcach trzebiatowskich – żeglarzach i założycielach portu w Mrzeżynie i wielu, wielu innych, także tych, którzy nadali charakter współczesnemu miastu i okolicy. Do wybitnych postaci współczesnych, które mają wkład w utrzymanie wartości zabytkowych miasta, należy prof. Stanisław Latour (zm. w 2007 r.) – inicjator badań nad architekturą i urbanistyką miasta, autor projektów planów rewaloryzacji Trzebiatowa.

Są to wartości tworzące „ducha” / klimat miasta, które należy eksponować (np. w nazwach miejsc, ulic) i które należy popularyzować (wydawnictwa, programy edukacyjne, wystawy i inne).

6. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY TRZEBIATÓW USTANOWIONA PRAWNIE

6.1. Rejestr zabytków

Jak wyżej wspomniano (rozdz. 2) formy ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków reguluje art. 7 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Formą ochrony ustanawianą przez wojewódzkiego konserwatora zabytków jest wpisanie do rejestru zabytków.

Do rejestru zabytków archeologicznych wpisano stanowiska:

- Gołańcz Pomorska – stan.1, grodzisko, nr rej. 733, 1972 r.
- Trzebiatów – stan. 2, grodzisko, nr rej. 734, 1972 r.
- Trzebiatów – stan. 1, miejsce kultowe; nr rej. 749, 1972 r.
- Trzebiatów – stan. 3, cmentarzysko, nr rej. 750, 1972 r.

Ochronie konserwatorsko-archeologicznej podlega także teren starego Miasta w Trzebiatowie – wpisany do rejestru zabytków nieruchomych.

Do rejestru zabytków nieruchomych wpisano:

ogółem 58 obiektów, z tego większość na terenie miasta. Stare Miasta objęto ochroną prawną na mocy decyzji o wpisaniu do rejestru zabytków już w 1955 r., w latach 50. XX w. ujęto w rejestrze całą średniowieczną tkankę miejską (kościół Mariacki, kaplice, mury, ratusz i in.). W kolejnych latach rejestr uzupełniano o zabudowę mieszczańską, budowle o funkcjach przemysłowych (elektrownia, młyn) i in.

Na terenach wiejskich wpisem do rejestru objęto:

- kościoły w: Gośławiu, Kłodkowie, Robach, Sadlnie, Trzebuszu,
- zagrodę w Gośławiu nr 25, chatę rybacką w Mrzeżynie.

Do rejestru wpisano także linię kolejki wąskotorowej przebiegającą przez gminę Trzebiatów, ze stacjami w Trzebiatowie, Rogozinie, Sadlnie, Włodarce wraz z mostem n/Regą w Nowielicach.

Wykaz zabytków nieruchomych w rejestrze – załącznik nr 1.

Do rejestru zabytków ruchomych wpisano:

- elementy wyposażenia kościoła Macierzyństwa NMP w Trzebiatowie: XVI-XVII-wieczne stalle, dwie płyty nagrobne, organy z neogotyckim prospektem, gotycką polichromię łuku tęczowego,
- elementy wyposażenia kościołów w Gosławiu (barokowa ambona), Kłodkowie (ambona i chrzcielnica z XVII w.), Trzebuszu (renesansową malaturę emporii organowej), dzwony kościelne w Sadlnie, Robach, Trzebuszu, Włodarce.

Wykaz zabytków ruchomych dostępny w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie.

Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Na terenie gminy występują obiekty o walorach historycznych i architektonicznych, które powinny zostać wpisane do rejestru zabytków, jak np. : krzyż pokutny, dawny Dom Kultury przy ul. Wojska Polskiego, wyposażenie gabinetu burmistrza w ratuszu, wyposażenie kościołów trzebiatowskich i wiejskich, kościoł w Mrzeżynie, przykłady zagród np. we Włodarce i Trzebuszu i in., chałup ryglowych w Gosławiu, Trzebuszu i wiele innych (w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Trzebiatów wymieniono 20 zabytków wiejskich i 38 miejskich, z których dotychczas niewielką część ujęto w rejestrze (por. załącznik nr 1).

6. 2. Ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Władze Gminy Trzebiatów należą do tych, które konsekwentnie realizują ustalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i systematycznie sporządzają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla kolejnych obszarów, wymagających ustalenia porządku planistycznego z różnych względów, szczególnie w obrębie miasta.

Najstarszym obowiązującym (i znaczącym ze względu na utrzymanie zabytkowych walorów) jest plan rewaloryzacji Starego Miasta – przyjęty uchwałą Rady Miejskiej Nr XXIX/210/96 w dniu 30.12.1996 r., jako zmiana planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Trzebiatowa (zmieniany kilkakrotnie dla wytypowanych obszarów z zachowaniem zasad rewaloryzacji).

Ponadto w granicach administracyjnych miasta Trzebiatów planami objęto niemal cały obszar po wschodniej stronie Starego Miasta, wraz z Jarominem, oraz tereny na południe od Starego Miasta – od ul. Podmiejskiej do linii kolejki wąskotorowej.

Planami zagospodarowania przestrzennego objęto także istotne ze względów kulturowych obszary miejscowości: Mrzeżyno (po obu stronach Regi) i Rogowo (w tym dla osiedli wojskowych).

W ustaleniach planów zagospodarowania przestrzennego, przyjętych uchwałami Rady Miejskiej w Trzebiatowie, zagwarantowano ochronę dziedzictwa kulturowego, uwzględniając zapisy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów.

Plany sporządzone dotychczas dla obszarów wiejskich dotyczą jednak tylko lokalizacji elektrowni wiatrowych. Dotychczas uchwalono lokalizacje siłowni na obszarach w rejonie: Roby – Bieczyno, Sadlno, Kłodkowo – Wlewo.

6.3. Gminna ewidencja zabytków

Gminna ewidencja zabytków (GEZ) prowadzona przez samorząd nie jest prawną formą ochrony zabytków. Jednak ze względu na wymóg uwzględniania zabytków ujętych w GEZ w studiach i planach zagospodarowania, a także fakt, że znajdują się w niej obiekty tworzące zasadniczy krajobraz kulturowy gminy, należy podkreślić jej znaczenie.

Należy zwrócić uwagę na obowiązującą od 15 listopada 2008 r. ustawę z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na mocy, której ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.

W GEZ powinny być ujęte zabytki nieruchome istotne dla zachowania charakteru lokalnych krajobrazów. Jak wspomniano, zabytki te otrzymują formę ochrony prawnej poprzez ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zasób zabytków, które powinny być ujęte w GEZ wykazany został w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów (z 2002 r.). Obecnie Władze Gminy Trzebiatów, równolegle z niniejszym Programem opieki nad zabytkami, zleciły sporządzenie Gminnej Ewidencji Zabytków.

7. OCENA STANU ZACHOWANIA I FUNKCJONOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY TRZEBIATÓW

Analiza stanu zachowania i funkcjonowania w obiegu społecznym poszczególnych elementów dziedzictwa kulturowego gminy Trzebiatów (krajobrazu, zabytków nieruchomych, ruchomych i niematerialnych) pozwala na zestawienie zjawisk pozytywnych i negatywnych oraz wskazanie perspektyw.

MOCNE STRONY

- Cenne i różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego o walorach lokalnych i ponadlokalnych (miasto Trzebiatów, kościoły w Sadlnie i Gostawiu, zabudowa ryglowa wsi, wyposażenie kościołów - zob. charakterystyka dziedzictwa – rozdz. 5).
- Dobre rozpoznanie i zewidencjonowanie zabytków archeologicznych, nieruchomych i ruchomych (wiele zabytków posiada opracowania/dokumentacje konserwatorskie, które mogą być wykorzystane do sporządzania programów prac przy zabytkach oraz do badań historii osadnictwa, architektury i in.).
- Krajobrazy o walorach przyrodniczych i kulturowych (podstawa do zintegrowania ochrony obszarowej krajobrazu – por. studium uwarunkowań... gminy Trzebiatów).
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów zawierające bardzo szczegółową i wnikliwą analizę krajobrazu kulturowego wraz

z zaleceniami do ochrony i kształtowania krajobrazu, obowiązujące przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (zob. rozdz. 4).

- Plany zagospodarowania przestrzennego miasta Trzebiatów, Mrzeżyna i Rogowa z ustaleniami do ochrony zabytków (zob. rozdz. 4).
- Uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych uchwalonych przez Radę Miejską (Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Trzebiatowa, i in. – zob. rozdz. 4).
- Uwzględnianie ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów w warunkach zabudowy dla nowych inwestycji na terenach nie objętych planami.
- Popularyzacja historii i dziedzictwa kulturowego: imprezy o zasięgu lokalnym i ponadregionalnym (Spotkania Trzebiatowskie), wydawnictwa, edukacyjna (programy szkolne), informacja na stronie internetowej Urzędu o zabytkach miasta. Działania skutkujące stosunkowo wysokim poziomem świadomości waloru dziedzictwa kulturowego i potrzeby jego ochrony wśród społeczności trzebiatowskiej.
- Kulturotwórcza rola Trzebiatowskiego Ośrodka Kultury.
- Ekspozycje muzealne w pałacu.
- Oznakowanie zabytków miejskich – Szlak Staromiejski po zabytkach z tablicami informacyjnymi.
- Przykłady funkcjonowania zabytków w zagospodarowaniu turystycznym (Nowielice – stadnina koni w zabytkowym założeniu folwarcznym, Gosław – gospodarstwo agroturystyczne w tradycyjnej zagrodzie).
- Funkcjonujące szlaki turystyczne: pieszo-rowerowe wokół jez. Resko, „Bocianich Gniazd”, nadmorska międzynarodowa trasa „Ku Słońcu”, kajakowy Rega.
- Przykłady inicjatyw i realizacji lokalnych związanych z opieką nad zabytkami i krajobrazem kulturowym (remonty zabudowań wiejskich z zachowaniem zabytkowego waloru: Gosław, Włodarka).
- Rozpoczęte programowe badania archeologiczne na terenie klasztoru w Białobokach.

SŁABE STRONY

- Stan techniczny kamienic i oficyn staromiejskich (wiele wymaga kompleksowych remontów konstrukcji, remonty elewacji przeprowadzone w ostatnich latach były po części zabiegiem kosmetycznym).
- Stan techniczny większości zabudowy wiejskiej w konstrukcji ryglowej (Trzebusz i in.).
- Stan zabytkowej kolejki wąskotorowej – konieczne remonty budynku dworca w Trzebiatowie, torowiska i mostu w Nowielicach.
- Zagrożone ruiny kościoła norbertanek w Wyszku.
- Niewystarczające zabezpieczenie p.poż. i antywłamaniowe kościołów.
- Zaniedbane wiejskie cmentarze historyczne.
- Poziom estetyki reklam i witryn w mieście (negatywny wpływ na zabytkowe walory staromiejskich pierzei).
- Zaniedbane wnętrza kwartałów, podwórek (jak np. wnętrza przy ryglowej oficynie przy ul. Wojska Polskiego, do nielicznych pozytywnych przykładów należy zaplecze zabudowy przy ul. Szkolnej).
- Ruch tranzytowy przez obszar staromiejski w Trzebiatowie.

- Modernizacja historycznej zabudowy – wymiana stolarki, przebudowa elewacji, stosowanie blachodachówki – skutkujące obniżeniem walorów zabytkowych (szczególnie na obszarach wiejskich).
- Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów wiejskich.
- Ilość zabytkowych obiektów na terenach wiejskich wpisanych do rejestru nie adekwatna do walorów zasobów dziedzictwa kulturowego.
- Skupienie funkcji turystycznych w pasie przymorskim (Mrzeżyno, Rogowo), przy słabym zaangażowaniu pozostałych terenów, na których występują wartościowe obiekty zabytkowe (miasto, dolina Regi, wsie trzebiatowskie).
- Słabe zaplecze dla obsługi funkcji turystyczno-rekreacyjnej budowanej w oparciu o zabytkowe obiekty w mieście i na terenach wiejskich (brak hoteli, zajazdów, punktów gastronomicznych). Brak obiektów tego typu w rejonie rynku staromiejskiego (typowy pawilon piwny usytuowany na rynku zamiast lokali w przyziemiach/piwnicach kamienic).
- Promocja walorów kulturowych gminy oparta głównie eksponowaniu zabytków miejskich.
- Słabe wykorzystanie wszystkich możliwych źródeł dofinansowania działań „około zabytkowych”.
- Słaba wiedza o źródłach dofinansowania prac przy zabytkach.

PERSPEKTYWY

- Trzebiatów miastem o uspokojonym ruchu ulicznym, eksponującym dobrze utrzymane zabytkowe budowle, z rozwiniętą infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną (w tym park miejski, tereny rekreacyjne nad Regą).
- Połączenie kolejką wąskotorową Trzebiatowa z Gryficami przez Nowielice, Rewal. Kolejka atrakcją turystyczną.
- Dobry stan techniczny i odpowiednie zagospodarowanie zabytkowych budynków w mieście i na wsiach.
- Zachowane walory kulturowe wsi trzebiatowskich.
- Funkcjonowanie sieci gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych zagrodach.
- Budowa nowych tras turystycznych w oparciu o środowisko kulturowe (szlak biskupa Ottona, szlak Gotyku Ceglanego) oraz przyrodniczo-kulturowe (Park Doliny Regi). Kościoły trzebiatowskie na szlaku „Ceglanego gotyku”.
- Dobry poziom realizacji architektonicznych. Kształtowanie nowego zagospodarowania na zasadzie dobrej kontynuacji.
- Powstanie zintegrowanego systemu zarządzania i monitoringu zagospodarowania (m.in. na cele turystyczne) środowiska naturalnego i kulturowego.
- Zagospodarowanie turystyczne dostosowanego do walorów środowiska przyrodniczo-kulturowego, służącego rozwojowi i promocji wybranych obszarów w gminie.
- Liczne - na dobrym poziomie merytorycznym i edytorskim – wydawnictwa dotyczące historii i jej świadectw na ziemi trzebiatowskiej, w tym opracowania monograficzne.
- Społeczeństwo świadome historii Pomorza Zachodniego, ziemi trzebiatowskiej i akceptujące dziedzictwo kulturowe.

8. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW

8.1. Cele perspektywiczne

Przegląd zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, przeprowadzone na wstępnym etapie prac nad Programem Opieki legły u podstaw formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku gminy atrakcyjnej dzięki walorom kulturowych na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

Niżej wskazano cele perspektywiczne, dalekosiężne, służące osiągnięciu finalnych efektów w trzech podstawowych dziedzinach:

- poprawie stanu dziedzictwa kulturowego (cel 1),
- funkcjonowaniu zabytków w procesy aktywizacji ekonomicznej i społecznej oraz budowie atrakcyjności i konkurencyjności (cel 2),
- społeczeństwa świadomego walorów historycznych krajobrazów i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego (cel 3).

Oczywistym jest, że osiągnięcie tych celów wymaga wieloletnich, zintegrowanych działań skutkujących zmianami zarówno w sferze materialnej (dotyczącej stanu i zagospodarowania zabytków), jak i świadomościowej (zmiany stosunku do zabytku, dobra uznawanego często za kłopotliwe).

Określone niżej cele należy traktować jako równorzędne. Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego nie będzie możliwa bez powstania świadomej potrzeby jego zachowania oraz działań związanych z użytkowaniem zabytków w sposób odpowiedni dla ich walorów. Suma działań powinna powodować aktywizację społeczną i ekonomiczną i podniesienie atrakcyjności regionu.

Cel perspektywiczny 1 – Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego.

Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez:

- uwzględnianie problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy,
- zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego z ochroną przyrody i równowagi ekologicznej,
- określenie obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym (kulturowym i przyrodniczym) do zachowania, wyłączenia z lokalizacji inwestycji o negatywnym wpływie na krajobraz (z uwzględnieniem wytycznych w planu zagospodarowania przestrzennego województwa),
- poprawę stanu zabytków,
- rewitalizację obszarów zaniedbanych, zdegradowanych (kolejka wąskotorowa, park miejski, obszary wiejskie),
- budowę zintegrowanego systemu informacji, monitoringu stanu i zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego,
- współpracę czynników społecznych (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe), samorządowych i rządowych w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego i naturalnego,

- utworzenie w strukturze Urzędu Gminy stanowiska pracy koordynującego zadania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

Cel perspektywiczny 2 – Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku gminy

Osiągnięcie tego celu wymaga:

- tworzenia warunków finansowych i organizacyjnych służących zaangażowaniu dziedzictwa kulturowego w aktywizację ekonomiczną i społeczną,
- stworzenie zintegrowanego systemu informacji o finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami, możliwościach pozyskania dotacji ze środków unijnych, państwowych, Gminy Trzebiatów oraz prawidłowego przygotowania wniosków,
- racjonalne wykorzystanie środków z funduszy unijnych, rządowych, samorządowych, prywatnych na projekty mające za zadanie poprawę kondycji zabytków (konserwację) oraz rewitalizację i aktywizację obszarów i społeczności,
- zagospodarowania zabytkowych budowli na cele kulturalne, turystyczne i in. przy pomocy funduszy prywatnych, gminnych, państwowych i europejskich,
- budowy i promocja produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zabytki,
- budowy profesjonalnego systemu informacji turystycznej,
- tworzenia miejsc pracy związanych z pracami, zagospodarowaniem i popularyzacją dziedzictwa, szkolenie fachowców - rzemieślników reprezentujących „zanikające” zawody,
- wykorzystanie funduszy strukturalnych na zadanie zw. z rewitalizacją, aktywizacją społeczną,
- propagowania dobrych przykładów zagospodarowania i użytkowania zabytkowego dziedzictwa kulturowego.

Cel perspektywiczny 3 - budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania

Osiągnięcie celu poprzez:

- organizacja imprez kulturalnych, konferencji naukowych, popularnonaukowych pogłębiających wiedzę o dziedzictwie kulturowym, kierowanych do różnych środowisk,
- kształcenie profesjonalnych kadr,
- wspieranie inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na rzecz popularyzacji wiedzy o zabytkach oraz opieki i ochrony nad zabytkami,
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów szkolnych, upowszechnianie edukacji nt. historii i dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie zabytków gminy w nauczaniu dziejów urbanistyki, architektury i budownictwa,
- rozbudowę sieci muzealnej (muzea samorządowe, prywatne, izby regionalne).

8.2. CELE PERSPEKTYWICZNE – CELE OPERACYJNE - ZADANIA – PROPOZYCJE ZADAŃ DO REALIZACJI W LATACH 2009- 2013

CEL PERSPEKTYWICZNY 1 - UTRZYMANIE I WYEKSPONOWANIE ZACHOWANYCH ZASOBÓW I STRUKTURY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2009-2013 na mocy uchwały Rady Miejskiej
1. Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (sporządzana równoległe z niniejszym programem)	- Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków - Udostępnienie GEZ na stronie www. Urzędu Miejskiego
	Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy	Sporządzenie m.p.z.p. dla obszarów najcenniejszych kulturowo – wskazanych w studium uwarunkowań
	Rozszerzenie chronionego wpisem do rejestru zasobu dziedzictwa kulturowego	Wystąpienie do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie z urzędu do rejestru zabytków wskazanych w studium uwarunkowań
	Ustanowienie Starego Miasta w Trzebiatowie pomnikiem historii	Przygotowanie wniosku do Ministra Kultury (we współpracy z ZWKZ) o wystąpienie do Prezydenta RP o uznanie Starego Miasta w Trzebiatowie pomnikiem historii
	Utworzenie parków kulturowych dla obszarów wskazanych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego i w studium uwarunkowań gminy	Przygotowanie projektu uchwały (we współpracy z WZKZ, BDZ ¹² i ROBiDZ ¹³) o utworzeniu parku kulturowego „Trzebusz” z określeniem granic i sposobu ochrony, - przeprowadzenie działań promujących tę formę ochrony dziedzictwa kulturowego (<i>public relations</i>)
	Ochrona krajobrazów o wartościach kulturowych	- Opracowanie studium widokowo-krajobrazowego

¹² Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie - samodzielna instytucja kultury w strukturach Zachodniopomorskiego Urzędu Marszałkowskiego

¹³ Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków – oddział Krajowego Ośrodka badań i Dokumentacji Zabytków - realizuje politykę Państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad tym dziedzictwem, współpracując z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Szczecinie

		obszaru gminy - celem wskazania obszarów wyłączonych z lokalizacji inwestycji agresywnych (wielkokubaturowe obiekty usługowe, przemysłowe, elektrownie wiatrowe) - Podjęcie uchwały o przyjęciu do realizacji wniosków z w/w studium
	Realizacja planu rewaloryzacji Starego Miasta (uchwała Rady Miejskiej Nr XXIX/210/96 w dniu 30.12.1996 r.) w zakresie ustaleń proceduralnych	- Powołanie komisji opiniującej projekty koncepcyjne zabudowy na terenie Starego Miasta - rozszerzenie uprawnień komisji o opiniowanie projektów zabudowy na terenach obszarów wiejskich objętych strefami ochrony konserwatorskiej w studium uwarunkowań gminy Trzebiatów
	Wyodrębnienie w strukturze Urzędu Miejskiego stanowiska ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	Ogłoszenie konkursu na stanowisko ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Urzędzie Miejskim
	Poprawa poziomu wiedzy o zasadach, formach, metodach opieki nad zabytkami i ochrony zabytków	Organizacja i udział w szkoleniach związanych z ochroną zabytków (teoria i praktyka)
2. Budowa zintegrowanego systemu ochrony wartości kulturowych i przyrodniczych	Opracowanie programu zintegrowanej ochrony krajobrazu gminy Trzebiatów	Przygotowanie założeń programu zintegrowanej ochrony krajobrazu gminy Trzebiatów - rozpoznanie możliwości dofinansowania programu ze środków zewnętrznych (WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski i in.)
	Ustanowienie ochrony dla obszarów łączących walory kulturowe i przyrodnicze	Powołanie Parku Kulturowego (wraz z ochroną krajobrazu) „Dolina Regi” lub – Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego (ZPK) „Dolina Regi”
	Realizacja planu rewaloryzacji Starego Miasta (uchwała Rady Miejskiej Nr XXIX/210/96 w dniu 30.12.1996 r.)	Wszczęcie procedury prawnej związanej z ustanowieniem pomników przyrody na terenie objętym planem
	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi cmentarzami wiejskimi i jego wdrożenie	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi cmentarzami wiejskimi

	Budowa sieci dróg krajobrazowych – ekspozycja walorów kulturowych i przyrodniczych	Opracowanie studium sieci dróg krajobrazowych (wytypowanie dróg, ustalenie punktów widokowych, przygotowanie formy oznakowania,) we współpracy ze Starostwem i sąsiednimi gminami: - droga Trzebiatów – Mrzeżyno z punktem widokowym (panorama Starego Miasta), - droga Trzebiatów – Mirosławice (krzyż pokutny, aleja, zabytkowa nawierzchnia) - Trzebiatów – Konarzewo (wsie ulicowe, zabudowa ryglowa, krajobraz)
	Ochrona alei pomnikowych (zadanie można połączyć z zadaniem: Budowa sieci dróg krajobrazowych)	Wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody o podjęcie działań w celu ustanowienia prawnej ochrony alei pomnikowych
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach komunalnych (w rejestrze i w ewidencji) z zastosowaniem komputerowej bazy danych	Monitoring stanu zabytków w zasobie (w rejestrze i w ewidencji): - budowa komputerowej bazy danych
	Monitoring stanu zachowania zabytków nie będących własnością Gminy (w rejestrze i w ewidencji) z zastosowaniem komputerowej bazy danych	
	Systematyczne remonty zabytkowych obiektów komunalnych (elewacje i konstrukcje)	- Ustalenie stałego rocznego udziału procentowego w budżecie gminy (waloryzowanego rocznie) na prace przy zabytkach komunalnych - Ustalenie priorytetów
	Dofinansowywanie z budżetu Gminy prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością gminy	- Realizacja uchwały Rady Miejskiej Nr X/91/07 z 30.08.2007 - Opracowanie systemu rekompensat i ulg dla posiadaczy zabytkowych obiektów podejmujących prace remontowo-konserwatorskie - Podjęcie uchwały o wdrożeniu systemu ulg i rekompensat

	Ustalanie warunków zabudowy/lokalizacji inwestycji celu publicznego w oparciu o zapisy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	Ustalanie warunków zabudowy/lokalizacji inwestycji celu publicznego w oparciu o zapisy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
	Realizacja ustaleń plan rewaloryzacji Starego Miasta (uchwała Rady Miejskiej Nr XXIX/210/96)	<ul style="list-style-type: none"> - wprowadzenie zasady ruchu uspokojonego na terenie Starego Miasta, - przeniesienie targowiska miejskiego, - odtworzenie ciągu pieszo-jezdnego wzdłuż wewnętrznego łąca murów obronnych, - budowa ciągu pieszego wzdłuż brzegów Regi i Młynówki, (zagospodarowanie na funkcje rekreacyjne dla turystów i mieszkańców), - ujednolicenie formy oświetlenia ulicznego z dostosowaniem do historycznego charakteru miejsca, - opracowanie katalogu szyldów i reklam do stosowania na terenie Starego Miasta
	Rewitalizacja kolejki wąskotorowej Trzebiatów – Rewal	<ul style="list-style-type: none"> - przejęcie kolejki na mienie komunalne, - opracowanie projektu do aplikowania o środki zewnętrzne, - remont mostu w Nowielicach
	Zakończenie remontu mostu „z delfinami” nad Regą	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie (aktualizacja) dokumentacji projektowej na kompleksowy (konstrukcja, wystrój) remont mostu - Opracowanie projektu do aplikowania o środki zewnętrzne
	Realizacja projektów przyjętych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Trzebiatów na lata 2006-2010	<ul style="list-style-type: none"> - adaptacja spichlerza na Placu Lipowym na funkcje usługowe - hala targowa - rewaloryzacja parku miejskiego - przedsięwzięcia związane z drogami – zaleca się opracowanie koncepcji nawierzchni ulic obejmującej całe Stare Miasto, - zagospodarowanie powojennych obiektów w Jarominie

	Rewaloryzacja i zagospodarowanie terenu poklasztornego w Wyszkowie	<ul style="list-style-type: none"> - opracowanie programu rewaloryzacji (z programem badań archeologiczno-architektonicznych) - opracowanie projektów wykonawczych - przygotowanie wniosku o dotacje ze źródeł zewnętrznych
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną	Złożenie wniosku do Starosty Powiatu Gryfickiego o oznakowanie zabytków na terenie gminy zgodnie z odpowiednimi przepisami
	Zabezpieczenie p.poż. i antywłamaniowe kościołów na terenie miasta i gminy	Dofinansowanie montażu instalacji p.poż. i antywłamaniowego kościołów
	Realizacji zabudowy mieszkalnej i gospodarczej na terenach wiejskich dostosowanej do lokalnych form	<ul style="list-style-type: none"> Zorganizowanie konkursu architektonicznego na formy zagospodarowania siedliska i jego zabudowy wzorowane na formach tradycyjnych - przeprowadzenie działań <i>public relations</i> promujących wyniki konkursu
	Promocja dobrych realizacji prac przy zabytkach	Opracowanie regulaminu dorocznej nagrody za opiekę nad zabytkami/ najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego /wykonawcy prac przy zabytku/

CEL PERSPEKTYWICZNY 2. FUNKCJONOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W PROCESACH AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ

1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Realizacja planu rewaloryzacji Starego Miasta (uchwała Rady Miejskiej Nr XXIX/210/96 w dniu 30.12.1996 r.) w zakresie uzupełniania zabudowy	<ul style="list-style-type: none"> - zabudowa kwartałów w sąsiedztwie kościoła, - przygotowanie oferty dla inwestorów (na stronie www.Urzedu.Miejskiego), - poddanie pod dyskusję Rady Miejskiej możliwości stosowania partnerstwa publiczno-prawnego w realizacji inwestycji
--	---	---

	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych	Podjęcie współpracy z organizacjami turystycznym (PTTK), właścicielami zabytków, zabytkoznawcami, w sprawie budowy nowych szlaków tematycznych – kulturowych: <ul style="list-style-type: none"> - otwarte kościoły, - szlak św. Ottona - (wspólnie z gminą Karnice i Kołobrzeg), - szlak pomników przyrody na starych cmentarzach, - szlak budownictwa ryglowego („Stare chałupy i stodoły”) , - wystąpienie o wpisanie Starego Miasta w Trzebiatowie w „Europejski Szlak Gotyku Ceglanego”
	Budowa produktu turystycznego: „Trzebiatowskie drogi krajobrazowe”	Zależnie od zaawansowania prac nad zadaniem: Budowa sieci dróg krajobrazowych (cel operacyjny 2.)
	Budowa produktu turystycznego: „Trzebiatowska kolejka wąskotorowa”	Zależnie od zaawansowania prac nad zadaniem: Rewitalizacja kolejki wąskotorowej (cel operacyjny 3.)
	Wspieranie inicjatyw w dziedzinie budowy infrastruktury turystycznej, obsługi turystów w obiektach zabytkowych	Opracowanie regulaminu konkursów dla prowadzących działalność w zabytkach ((punkty informacji turystycznej, zajazdy, pensjonaty, agroturystyka, in.)
	Rozbudowa systemu informacji turystycznej	<ul style="list-style-type: none"> - Uzupełnienie istniejącego systemu informacji wizualnej - tablice informacyjne dotyczące historii i walorów zabytków według jednolitego wzoru - Publikacja wydawnictw: <ul style="list-style-type: none"> - mapa samochodowa obszaru gminy z lokalizacją zabytkowych obiektów, - przewodniki po zabytkach gminy
	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie aktywizacji turystycznej i gospodarczej w oparciu o zabytki gminy	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie aktywizacji turystycznej i gospodarczej w oparciu o zabytki gminy

2. Tworzenie nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Gryficach	Współpraca z PUP w zakresie: - zatrudnienie bezrobotnych w ramach robót publicznych (np. porządkowanie cmentarzy) - szkoleń („ginące” zawody np. brukarza, renowatora stolarki i in.)
	Szkolenie w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną (możliwość uzyskania dofinansowania z funduszy zewnętrznych)	
	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach – doradztwo, promocja	- Utworzenie w strukturach Urzędu Miejskiego komórki doradczej (możliwości dofinansowania, kontakty) - Udostępnianie strony www.Urzędu
3. Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Podniesienie poziomu wiedzy społecznej o możliwościach pozyskania i efektywnego wykorzystaniu dotacji z różnych programów	- Przygotowanie informatora dla właścicieli zabytków o możliwościach dofinansowania - utworzenie w strukturze Urzędu Miejskiego komórki doradczej ds. pozyskiwania środków na opiekę nad zabytkami
	Dofinansowywanie prac przy zabytkach z budżetu Gminy	- Ustalenie stałego rokrocznie waloryzowanego % środków w budżecie na dotacje na prace przy zabytkach w związku z realizacją uchwały Nr X/91/07 Rady Miejskiej z dn.30.08.2007 r
	Popularyzacja metod konserwatorskich, zasad prac przy zabytkach	Przygotowanie cyklu spotkań (np. w świetlicach wiejskich, w pałacu) ze specjalistami konserwatorami, architektami
CEL PERSPEKTYWICZNY 3. POWSTANIE ŚWIADOMYCH WIĘZI LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I POTRZEBY JEGO ZACHOWANIA		
1. Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem	Systematyczne edukacja kulturowa dzieci i młodzieży	Organizacja konkursów na autorskie programy edukacyjne / podręczniki n.t. historii, dziedzictwa kulturowego regionu odpowiednich kolejnym poziomom nauczania

kulturowym i potrzeby jego zachowania		
	Popularyzatorskie działania wizualne: organizowanie (w siedzibie gminy, świetlicach wiejskich, szkołach) wystaw, pokazów n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków	Opracowanie i realizacja rocznych programów wystaw n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków
	Promocja znaczenia ziemi trzebiatowskiej dla nauki o Pomorzu (historii, architektury, sztuki i in dziedzin) i istniejącego już dorobku naukowego	Przygotowanie cyklu spotkań (w Trzebiatowie i wsiach) z osobistościami świata nauki i kultury we współpracy ze środowiskami naukowymi i twórczymi
	Wspieranie społecznego monitorowania stanu zabytków	- popularyzacja idei społecznego opiekuna zabytków - wnioskowanie do ZWKZ i Starosty Gryfickiego o ustanowienie społecznym opiekunem zabytków osób wykazujących się zaangażowaniem w sprawy opieki nad zabytkami
	Bieżące uzupełnianie księgozbiorów bibliotek o publikacje n.t. historii i zabytków Pomorza Zachodniego	Zwiększenie środków z budżetu Gminy z przeznaczeniem na uzupełnianie księgozbiorów bibliotek - wykorzystanie możliwości pozyskiwania wydawnictw przygotowanych <i>non profit</i>
2. promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Zwiększenie wysokości środków z budżetu gminy przeznaczonych na promocję dziedzictwa kulturowego	
	Promocja dziedzictwa kulturowego poprzez wydawnictwa	Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom: - albumy, opracowania popularno-naukowe, monografia Trzebiatowa
	Promocja walorów kulturowych wsi trzebiatowskich	- wydanie serii „regionalnych” pocztówek (kościół wiejskie, tradycyjne zagrody, ryglowe budownictwo)

	Ochrona i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego – promowanie postaci historycznych	- kontynuacja imprez tematycznych organizowanych przez Trzebiatowski Ośrodek Kultury, - upamiętnienie postaci inicjatora założenia parku miejskiego - upamiętnienie działalności prof.St.Latoura w nazwie miejsca na terenie miasta
	Współpraca ze środowiskami naukowymi – inicjowanie i wspieranie budowy i realizacji programów badawczych nad dziedzictwem kulturowym (archeologicznych, architektonicznych, historycznych)	
	Rozbudowa sieci muzealnej – wspieranie inicjatyw lokalnych	
	Organizacja dorocznych obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze gminy	organizacja obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze gminy (wrzesień - każdego roku) – nawiązanie współpracy z organizatorami Dni na terenie województwa: BDZ, ROBiDZ

Programowe cele i zadania podlegają uchwaleniu przez Radę Miejską. Cele perspektywiczne i operacyjne sformułowane wyżej powinny pozostać jako zasady programowe. Zadania mogą być modyfikowane, zależnie od bieżących uwarunkowań. Z katalogu zadań przedstawionych, jako propozycja do realizacji w 4-leciu (2009-2013) Samorząd powinien wytypować te, które zamierza realizować. Należy pamiętać, że po dwóch latach od uchwalenia Programu Burmistrz składa Radzie sprawozdanie z jego realizacji.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:

- wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków,
- powołanie parku kulturowego „Trzebusz”
- powołanie parku kulturowego i krajobrazowego „Dolina Regi”, (we współpracy ze służbami ochrony przyrody i zabytków oraz gminami w dorzeczu Regi),
- wystąpienie o ustanowienie Trzebiatowa pomnikiem historii,
- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów,
- uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami gminy Trzebiatów w zmianach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy.

Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi. Wzbogacona oferta miejsc pracy i działań prowadzących do przeciwdziałania bezrobociu,

- organizacja seminariów, szkoleń, tematycznych konferencji w zakresie opieki nad dziedzictwem kulturowym. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach.

10. KRYTERIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków burmistrz zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia jego Radzie Gminy. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- efektywność ich wykonania.

Za kryteria oceny realizacji programu opieki mogą służyć:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów,
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom,
- stopień (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba powołanych parków kulturowych,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych,
- liczba opracowanych/wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników),
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- liczba szkoleń lub ilość pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona zabytków i opieka nad nimi jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Tak więc do finansowania działań na rzecz utrzymania dziedzictwa kulturowego są zobowiązani wszyscy wymienieni.

Niżej przedstawiono przykładowe źródła pozyskania środków zewnętrznych i możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków publicznych.

Finanse publiczne - budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, oraz popularyzację zabytków przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innych ministrów
- Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa w dyspozycji wojewody)
- Sejmik Województwa
- rada powiatu
- rada gminy.

Budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansowymi na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2012”. Jednym z instrumentów wdrażania przyjętych celów częściowych są Narodowe Programy MKiDN, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”. Określony jest on poprzez podprogramy, priorytety i działania, które Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje w corocznie ogłaszanych programach operacyjnych. Programy te zawierają m.in. plan budżetu przeznaczony na każdy instrument, rodzaje kwalifikujących się projektów, sposobów ich naboru oraz wykaz podmiotów uprawnionych do ubiegania się o wsparcie finansowe.

Programy Ministra są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane m.in. przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze i osoby fizyczne.

Na 2009 r. MKiDN ogłosił programy, z których do zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie gminy Trzebiatów można zastosować:

- Rozwój infrastruktury kultury
- Edukacja kulturalna i diagnoza kultury
- Dziedzictwo kulturowe - priorytety:
  - Priorytet 1 "Ochrona zabytków"
  - Priorytet 2 "Rozwój instytucji muzealnych"
  - Priorytet 4 "Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego"
  - Priorytet 5 "Ochrona dziedzictwa kultury ludowej"
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Terminy składania wniosków:

- do dnia **30 listopada** roku poprzedzającego rok realizacji zadania (tj. do 30 listopada 2008 r. na zadania, które są planowane do realizacji w roku 2009)
- do **31 marca** roku, w którym zadanie ma być realizowane

Dotacje na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych..) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...).

Zapisy aktów prawnych określają precyzyjnie katalog prac, które mogą być dofinansowane poprzez udzielenie dotacji celowej - są to prace zmierzające do zabezpieczania, zachowania i utrwalania historycznej substancji zabytku. Ze środków budżetowych nie jest możliwe dofinansowanie prac nie dotyczących substancji zabytkowej i zabezpieczenia funkcjonowania obiektu

Dofinansowanie można uzyskać jedynie na zabytki wpisane do rejestru.

Zasadą ustawową udzielanych dotacji budżetowych jest współfinansowanie prac - dotacja z jednego źródła może być udzielana do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac.

Mecenat Państwa w dziedzinie kultury

O dotacje w ramach Mecenatu ubiegać się mogą wyłącznie jednostki samorządu terytorialnego na zadania wykonywane w ramach programów realizowanych przez instytucje filmowe i instytucje kultury, które zostały przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego w dniu 1 stycznia 1999 r.. Ponieważ celem ogólnym jest stworzenie impulsu do rozwoju instytucji i regionów, finansowane są najlepsze programy instytucji kultury mających kluczowe znaczenie dla działalności kulturalnej w regionie np. wzmocnienie atrakcyjności turystycznej, atrakcyjności dla mieszkańców, inwestorów, wzmacniania funkcji metropolitalnych miast itp., w tym na poprawę infrastruktury technicznej, i remonty siedzib instytucji w zabytkowych obiektach.

- Informacje na temat programów MKiDN dostępne są na stronie internetowej www.mkidn.gov.pl

Fundusz Kościelny

Na prace konserwatorskie i budowlane przy budowach sakralnych dodatkowym wsparciem finansowym mogą być środki pochodzące z budżetu państwa zgromadzone w Funduszu Kościelnym, usytuowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Katalog prac objętych dofinansowaniem ograniczony jest do podstawowych prac budowlanych zabezpieczających, nie uwzględnia otoczenia, wystroju wnętrz, zabytków ruchomych będących wyposażeniem świątyni, jednak nie zawiera ograniczenia przedmiotowego: dotyczy wszystkich obiektów sakralnych, także tych, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej. (www.mswia.gov.pl)

Budżet Województwa Zachodniopomorskiego

Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego 18 grudnia 2007 r. podjął uchwałę nr XV/144/07 o trybie i zasadach realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pn. „Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego”.

Uchwała określiła, iż z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace przy zabytku posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym.

Zasady udzielania dotacji, zawarte w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są

w ogłoszeniach o konkursach i przyjętym regulaminie (ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego: www.bip.um-zachodniopomorskie.pl).

Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa w dyspozycji wojewody)

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są – podobnie jak dotacje Ministra Kultury - na podstawie ustaw (*o ochronie zabytków...*, *o finansach publicznych...*) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. *dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...*).

Katalog prac, na jakie można otrzymać dotację, obejmuje nakłady konieczne m.in. na sporządzanie ekspertyz, badań, programu konserwatorskiego, projektów budowlanych, zabezpieczanie obiektu, odnowienie i odtworzenie okładzin, tynków, okien, drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, zakup materiałów budowlanych, wyeksponowanie oryginalnych elementów parku, wykonanie instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Zadania publiczne

Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i upowszechnienie wiedzy o zabytkach województwa zachodniopomorskiego realizowane jest przez WKZ, zgodnie z ustawą *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* oraz na podst. ustawy *o ochronie zabytków*. Corocznie ogłaszany jest otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w ustawie. Zadania publiczne mogą być realizowane w różnych formach, w szczególności poprzez:

- organizowanie festiwali, przeglądów, konkursów, konferencji, seminariów, szkoleń, spotkań, plenerów, warsztatów, kursów, wystaw i innych imprez,
- wydanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji, periodyków, książek - także z wykorzystaniem innych technik zapisu niż druk, katalogów, druków ulotnych,
- prowadzenie badań naukowych, prac studialnych, opracowanie ekspertyz technicznych,
- innych działań związanych z popularyzacją dziedzictwa kulturowego, jak np. oznakowanie szlaków turystycznych.

Dotacje z budżetu ZWKZ realizowane są w cyklu danego roku budżetowego, adekwatnie do wielkości przyznanych środków finansowych. ZWKZ corocznie ogłasza nabór wniosków w dwóch terminach: do 29 lutego dla wniosków na prace planowane do wykonania w danym roku oraz do 30 czerwca na realizację refundacji poniesionych wcześniej (do 3 lat przed złożeniem wniosku) nakładów (www.wkz.szczecin.pl)

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W szczególnych projektach, możliwie jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na prace związane z ochroną krajobrazu, utrzymaniem i rewaloryzacją zabytkowych założeń zieleni (np. parków, cmentarzy), a także zabytkowych obiektów budowlanych powiązanych z zielenią (np. zespołów pałacowo-folwarcznych z parkami). Dotyczy to inwestycji powiązanych np. z edukacją ekologiczną (ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) czy ośrodkami dydaktyczno-

naukowymi (ogród dendrologiczny). Wśród kryteriów przyznawania środków nie ma ograniczenia dotyczącego wpisu obiektu czy zespołu do rejestru zabytków.

Wśród przedsięwzięć priorytetowych ogłoszonych przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie na 2009 rok znajdują się m.in.:

- Ochrona przyrody – ochrona i konserwacja parków zabytkowych i pomników przyrody (pomniki przyrody na cmentarzach gminy .....),
- Edukacja ekologiczna.

Fundusze europejskie i środki pomocowe

Znaczne środki finansowe na różnorodne działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, są możliwe do pozyskania z funduszy europejskich. Uprawnieni beneficjenci mają możliwość aplikowania o wsparcie projektów z zakresu opieki nad zabytkami w ramach:

- Krajowego Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko
XI oś priorytetowa – Kultura i Dziedzictwo Kulturowe
Działanie 11.1 – Ochrona i Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego
Na działanie dot. turystyki, rewitalizacji i zachowania dziedzictwa kulturowego
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich
- INTERREG IV C

Budżety samorządów lokalnych – Gmina Trzebiatów

Działając na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawie o samorządzie gminnym, organy stanowiące samorządów lokalnych mają prawo udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na swoim terenie. Zasady udzielania w.w. dotacji, są określone w podjętych przez rady uchwałach, tworzących prawo lokalne.

Samorząd Gminy Trzebiatów po przeanalizowaniu celów i zadań oraz ustaleniu katalogu zadań do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Trzebiatów na lata 2009-2013 i podjęciu uchwały o przyjęciu Programu, zobowiązuje się jednocześnie do przeznaczenia środków w odpowiedniej wysokości na działania inwestycyjne, organizacyjne, promocyjne wskazywane w Programie.

Zobowiązanie to powinno wyrazić się w uchwale Rady Gminy Trzebiatów w sprawie ustalenia stałej minimalnej wysokości w budżecie gminy - stałego corocznego udziału procentowego w corocznie uchwalanym budżecie.

ZAŁĄCZNIK NR 1 – OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH

0	miejsowość	Obiekt	Nr rej.	Data wpisu	Właściciel
1.	Gosław	Kościół p.w. Chrystusa Króla	122	56-07-04	Parafia pw.Chrystusa Króla
2.	Gosław	zagroda nr 25	1344	1997-08-07	Wł. prywatna
3.	Kłodkowo	Kościół p.w. MB Królowej Świata	198	57-01-19	Parafia w Górzycy
4.	Mrzeżyno	chata rybacka, ul. Zabytkowa 4	633	1970-06-16	Wł. Prywatna
5.	Roby	Kościół p.w. Niepokalanego Serca NMP	283	58-06-18	Parafia w Mrzeżynie
6.	Sadlno	Kościół MB Częstochowskiej	280	58-02-22	Parafia w Konarzewie
7.	Trzebiatów	kościół Macierzyństwa NMP	168	1956-09-29	Parafia Macierzyństwa NMP Trzebiatów
8.	Trzebiatów	kaplica św. Gertrudy, ul.II Pułku Ułanów 26	169	1957-02-01	Parafia Katolicka Bizantyjsko-ukraińska Trzebiatów
9.	Trzebiatów	obwarowania miejskie	199	1957-02-01	Gmina Trzebiatów
10.	Trzebiatów	kaplica św. Ducha, ul. Wojska Polskiego	200	1957-02-01	Parafia
11.	Trzebiatów	kaplica św. Jerzego ob. dom ul. Kołobrzeska 6	201	1957-02-01	Gmina Trzebiatów
12.	Trzebiatów	Ratusz	202	1957-02-01	Gmina Trzebiatów
13.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 31	203	1957-02-01	Gmina Trzebiatów
14.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 5	204	1957-02-01	Wł. prywatna
15.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 13	205	1957-02-01	Gmina Trzebiatów
16.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 27	206	1957-02-01	
17.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 28	207	1957-02-01	Gmina Trzebiatów
18.	Trzebiatów	kamienica, ul. Słowackiego 54	208	1957-02-01	
19.	Trzebiatów	kamienica, ul. Wojska Polskiego 62	209	1957-02-01	Gmina Trzebiatów
20.	Trzebiatów	kamienica, ul. Wojska Polskiego 58	210	1957-02-01	Gmina Trzebiatów
21.	Trzebiatów	sgraffito na elewacji zewn., Rynek 26	211	1957-02-01	
22.	Trzebiatów	pałac /d. klasztor norbertanek/	212	1957-02-25	Gmina Trzebiatów
23.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 7	513	1965-12-22	Wł. prywatna
24.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 14	514	1965-12-22	
25.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 30	515	1965-12-22	
26.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 32	516	1965-12-22	Gmina Trzebiatów
27.	Trzebiatów	kamienica z oficyną, ul. Słowackiego 1	517	1965-12-22	Wł. prywatna
28.	Trzebiatów	kamienica, ul. Wojska Polskiego 64	518	1965-12-22	Gmina Trzebiatów
29.	Trzebiatów	kamienica, ul. Wojska Polskiego 60	1053	1987-03-25	
30.	Trzebiatów	most drogowy nad rzeką Regą, ul. Dworcowa („z delfinami”)	1253	1994-03-04	Gmina Trzebiatów
31.	Trzebiatów	linia kolei wąskotorowej POPIELE-TRZEBIATÓW wraz z budynkami na stacjach i obiektami inżynierskimi	1286	1995-05-11	PKP
32.	Trzebiatów	park miejski	987	1982-10-27	Gmina Trzebiatów
33.	Trzebiatów	elektrownia wodna (zespół),ul. Mostowa	1311	1996-06-17	Zakład Energetyczny S.A. Szczecin
34.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 12	1393	1998-11-27	Gmina Trzebiatów
35.	Trzebiatów	teren Starego Miasta	72	1955-10-29	
36.	Trzebiatów	kamieniczka, Mostowa 12	152	2003-12-22	Gmina Trzebiatów
37.	Trzebiatów	kamienica, ul. Witosa 7, oficyna, Kościuszki 38	153	2003-12-22	Gmina Trzebiatów

38.	Trzebiatów	kamienica, ul. Słowackiego 4-5	154	2003-12-22	Gmina Trzebiatów
39.	Trzebiatów	kamieniczka, ul. Słowackiego 10	155	2003-12-22	Gmina Trzebiatów
40.	Trzebiatów	zespół d. zakładu dla obłąkanych (Jaromin)/otoczenie/	169	2004-06-15	Powiat Gryficki (DPS)
41.	Trzebiatów	dom, ul. Słowackiego 6	192	2004-12-14	Wł. prywatna
42.	Trzebiatów	dom, ul. Wojska Polskiego 39	193	2004-12-14	Wł. prywatna
43.	Trzebiatów	dom wraz z oficyną, ul. Wojska Polskiego 52,52a	194	2004-12-14	Wł. prywatna
44.	Trzebiatów	dom wraz z oficynami, ul. Wojska Polskiego 59,59a	195	2004-12-14	Wł. prywatna
45.	Trzebiatów	dom ul. Sienkiewicza 2	228	2005-10-10	Gmina Trzebiatów
46.	Trzebiatów	dom ul. Sienkiewicza 3	229	2005-10-10	Gmina Trzebiatów
47.	Trzebiatów	dom ul. Sienkiewicza 4	230	2005-10-10	Wł. Prywatna
48.	Trzebiatów	dom ul. Sienkiewicza 5	231	2005-10-10	Gmina Trzebiatów
49.	Trzebiatów	spichlerz, pl. Lipowy 28	234	2005-11-03	Gm. Trzebiatów
50.	Trzebiatów	koszary /zespół/ ul. Zagórska	242	2005-12-20	RZI
51.	Trzebiatów	dom ul. Wojska Polskiego 20	299	2007-02-16	Wł. prywatna+Gmina Trzebiatów
52.	Trzebiatów	młyn (zespół),ul. Słowackiego 58-59	37	2000-05-18	Gmina Trzebiatów
53.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 25	38	2000-05-18	Wł. Prywatna
54.	Trzebiatów	kamienica, ul. Wojska Polskiego 63	209	1957-02-01	Gmina Trzebiatów
55.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 2	11	1999-09-23	Gmina Trzebiatów
56.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 8	12	1999-09-23	Gmina Trzebiatów
57.	Trzebiatów	kamienica, Rynek 15	13	1999-09-23	Gmina Trzebiatów
58.	Trzebusz	Kościół p.w. św. Józefa	276	58-02-22	Parafia w Trzebuszu